

POPOUTNIK

PEDAGOŠKI LIST

5

1930/31

Vsebina.

I. 1. Franjo Čiček: Sokolstvo in telovadba v delovni šoli. — 2. Martin Mencej: Ali naj učitelj spozna in posega v gospodarski tok naroda? — 3. Franjo Haberman: Zakaj delovno šolo? — 4. Andrej Šorli: Kaj je torej z družinsko vzgojo? — 5. F. H.: O javni dobrodelnosti in božičnicah. — 6. Franjo Čiček: Vzgajaj — k dobremu! — 7. Rudolf Kodrič: A. M. Slomšek — poizkus koncentracijskega pouka v 2. razredu. — 8. Lojze Zupanc: Računstvo v delovni šoli. — 10. J. Mlinaričeva: O albanskem šolstvu in Albaniji.

II. 1. M. S.: Rokotvorni pouk v osnovnih šolah na Češkoslovaškem. — 2. Nastenski reki in pregovori za šolske delavnice.

III. 1. Vzgoja k odgovornosti. — 2. Učila in nova šola.

IV. 1. Dr. Henrik Tuma: Pomen in razvoj alpinizma. — 2. Dr. Jos. Mal: Zgodovina slovenskega naroda. — 3. Alojzij Bolhar: Mati. — 4. Eduard Wechssler: Die Generation als Jugendreihe und ihr Kampf um die Denkform. — 5. Strmšek Pavel: Polenčan: Zvončki moje mladosti. — 6. Prosvetno delo 1925.—1930. Ob petletnici ZKD v Mariboru. — 7. Stanko Tomašič: Crni vrh. — 8. Jos. Mravljak: Šolstvo v Vuzenici. — 9. Dr. M. Rus: Varujmo zdravje! — 10. Ljuba Prenner: Trojica. — 11. »Napredak«, pedagoška i školska smotra. — 12. Pharus, Katholische Monatsschrift für Orientierung in der gesamten Pädagogik.

„POPOTNIK“ izhaja v zvezkih 15. dne vsakega meseca in stane na leto 50 Din, polletno 25 Din, četrletno 1250 Din; posamezni zvezki stanejo 5 Din.

Naročnino in reklamacije sprejema upravištvo listov UJU, poverjeništvu Ljubljana, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisi naj se pošiljajo na naslov: Senkovič Matija, obl. šolski nadzornik v pokoju, Maribor, Strossmajerjeva ulica 30/I.

Glavni in odgovorni urednik Josip Koba. Izdajatelj Udruženje jugoslovenskega učiteljstva (UJU), odgovoren A. Skulj. Tiska Učiteljska tiskarna (predstavnik Franc Štrukelj). Vsi v Ljubljani.

Popočník

Pedagoški list

Letnik LII.

Januar 1931.

Štev. 5.

★

Franjo Čiček:

Sokolstvo in telovadba v delovni šoli.*

»Mens sana in corpore sano,« je bil izrek klasicizma. Srednji vek je pogazil ta idealni polet — k razvoju in lepoti; zato pa je padel v misticizem in nemoralo. Šele preporod prejšnjega toletja je pokazal človeštvu pot iz teme na dan.

Takrat je vstal revolucionarec in filozof dr. Miroslav Tyrš in oznanil Slovanom zarjo Svobode. Rodil se je Sokol, da prekvasi in obnovi sile Slovanstva. Desetletja so bila potrebna, da je Sokolstvo premagalo svoje nasprotnike in si utrla pot med najširše plasti naroda. Danes je Sokolstvo pri nas državotvoren element slovanske suverenosti, kakor je bil to njegov smoter že od vsega početka. Našo kraljevino diči ta prednost, da je bila Jugoslavija prva slovanska država, ki je spoznala velik pomen sokolske vzgoje in poddržavila ideje Sokolstva ter tako ustvarila na podlagi Tyrševega sestava Sokola kraljevine Jugoslavije. S tem je položen temelj novi vzgoji — novi kulturi.

Sokolski pokret gre zmagovito pot v naša sela, v našo miselnost in v našo potrebo. »Vse prenoviti in prekvasiti v sokolski ideji!« Sokolstvo prinaša narodu telesnega in duševnega zdravja. Katera institucija ima lepši in idealnejši smoter kakor ga ima Sokolstvo? Zato je sokolski pokret neminljiv in trajen, ker stoji na principu: »Osebnost nič, celota vse!«

In kdo drugi kakor vzgojitelj in učitelj je lahko vesel, da se je pri nas vrglo pogubonosno strankarstvo s koritarsko politiko vred med staro šaro in da se daje sedaj našemu človeku — Jugoslovanu prostega razmaha in neoviranega razvoja, posebno v kulturnovzgojnem zmislu. V suženjstvu je ustanovil Tyrš Sokoľa, da pripravi fizično in moralno slovanskim plemenom pot v Svobodo. Komu se ima Češkoslovaška zahvaliti za svojo neodvisnost in suverenost, če ne sokolski ideji, ki je tako rekoč prepojila in prenovila ves bratski češki narod. Iz sokolan so izšli češki legionarji. Sokolane so rodile jugoslovenske dobrovoljce.

Sokolski program obsega vzgojo poedinca in celote, naroda in človečanstva. Postopoma gre ta pot. Današnja potreba (in lahko si mislimo, kdo nas sili k temu) je — dosledna vzgoja nacionalnega čuvstvanja. »Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti!« Vsi se moramo zavedati in občutiti v duši, da smo in bomo Jugoslovani, da nam je naša domovina in naš suvereni narod najdražji biser na svetu. Dokler ne bo sleherni naš brat deležen svobodnega in kulturnega razvoja, tako dolgo mora in bo gojilo Sokolstvo — slovanski nacionalizem. To je naša narodna dolžnost in potreba. Slovanstvo si mora priboriti na svetovnem forumu ugled in spo-

* Primerjaj temu odlok g. ministra prosvete O. N. br. 87.082 od 25. novembra 1930., ki se nanaša na sodelovanje učiteljstva pri sokolski vzgoji, a je bil objavljen, ko je bil gornji članek že stavljen. Ured.

štovanje, kakršno zasluži po svoji misiji in sili. Humanizem nam je ideal, toda dokler bomo videli, da se kjerkoli godi bratom naše krvi krivica, tako dolgo ne more biti govora o človečanstvu in tudi, če to govori narod, ki nosi mogoče svojo tisočletno(!) kulturo na jeziku, a v srcu barbarstvo in na naj-sramotnejši način ponižuje sočloveka ter gazi krščansko načelo: »Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe!«

Zato mora Sokolstvo čuvati svojo narodno državo in bdeti nad zasluž-njenimi deli naše narodne celote onstran granic.

Vsak narod ima bodočnost le, ako je telesno zdrav in duševno čil. Zasl-ostne primere nam nudi zgodovina, kam zabloudi narod, če se vda mehkuž-nosti, razuzdanosti in brezbriznosti ter proslavlja le svoje junaške čine v preteklosti (prim. Rimljani). Da ostane naš narod in zarod vedno kreposten in zdrav — in da se njegovo zdravje in njegova čilost še dvigne na višjo stopnjo, je dolžnost vzgojitelja, da usmeri paralelno z intelektualno vzgojo tudi telesno.

Zato naj ne bo več pri nas nobene šole, kjer bi se ne vršila telovadba sistematično po sokolskem programu in da telovadna ura ne bo več za marsi-katerega učitelja(ico) nekaj »postranski« nebodigatreba in odvišen balast, kjer bi v tednico samo nekaj napisal, telovadil pa nikoli ali pa mogoče poveljeval kar v klopih »Fünf-Minuten-Turnen«. Tudi šolski nadzorniki naj bi dosledno nadzorovali telovadbo, a ne se samo zadovoljevali s tem, če je vpisana v tednici. Učenec ima od »telovadbe v tednici« presneto malo.

Tudi se naj potruži učiteljski zbor, da ustanovi v svojem okolišu so-kolska društvo ali še boljše sokolsko četo. In če že za sedaj tega kdo ne zmore, sokolsko deco pa ima lahko na vsaki šoli. Tisti »pred-pisani« telovadni uri pridene še eno sokolsko po lastni preudarnosti in mož-nosti. S tem boš začel eminentno telesnokulturno delo. Postal boš v resnici pionir — zdravega in čilega naroda.

Po naših selih nimamo telovadnic kakor tudi delavnic ne in za zdaj je bolje, da jih nimamo. Samodelavnost in lastna iznajdljivost naj prideta na vodilno mesto! V prosti naravi, na šolskem igrišču, v gozdu, »na gmajni« itd. naj telovadi deca ter se igra. Tu se vrše igrice z žogami, odbojka, razne telovadne igre (prim. Pivkove), skoki, raznoterosti, hoja in tek, nekaj redov-nih vaj itd. Ravna hmelovka nam nudi plezalni drog, na tram ali drevo obešena vrv je »plezalna vrv«. Prav tako lahko spravimo primerno lestvo v različne položaje. Na šolskem igrišču postavimo po možnosti lesen drog in primitivno bradljo. Tako najde učiteljeva in učenčeva iznajdljivost še marsikaj, kar poudarja delovni princip, in — malo stroškov. Primerjaj raz-prave in načrte o telovadbi v Popotniku l. 1921—1925!

Vsak učitelj(ica) bodi član(ica) bližnjega sokolskega društva, ako ga še ni v njegovem kraju in če se še ne čuti zmožnega, da bi ga ustanovil. Tam opazuj praktične nastope. Tam dobiš potrebno literaturo in predpisane vaje za deco, naraščaj itd. Svetoval bi vsakemu, ki je še novinec v telovadbi in sokolski ideji, da si pri društvu ali kje drugod izposodi povojne letnike »Sokoliča«. V »Sokoliču« najdeš vse, kar potrebuješ v šoli in pri sokolski deci: poučne članke o telovadbi in telesni higieni, deklamacije, proste in rajalne vaje, napeve itd. Posebno bi priporočal, da si novinec(inka) prečita dr. Lj. Kuščerjevo »Prednjaško šolo« v »Sokoliču«, letnik 1924.

V zmislu sedanjih odlokov Ministrstva prosvete bi bilo potrebno, da je za vsako šolo obvezna naročitev »Sokolskega Glasnika«, »Sokoliča« in »Naše radosti«. Tako bi se učiteljstvo laže poglobilo v sokolsko idejo, delo in cilj.

Kakor vsak predmet naj tudi telovadba nudi deci mnogo veselja in za-nimanja. Zato napravi včasih z deco zlet v bližnjo vas ali kam, nastopi na

»gmajni« ali trati. Tam telovadite, igrajte in prepevajte! Učenci naj govore in deklamirajo, igrajo »ustoličenje« itd.

Telovadbo koncentrirajmo z ostalim poukom (zdravstveni pouk, pomen telovadbe, gibanje in krepitev mišičevja, bistritev uma, prisotnost duha, odločnost, pogum, volja, prva pomoč, treznost, praktična stran telovadbe, v računstvu izdatki za telovadni material itd.). Razredna čitalnica obsegaj poleg že znanih mladinskih revij in knjig še »Našo radost« in »Sokoliča«.

Pri deci ne imejmo predavanj pred telovadbo. To mori, posebno če nisi dober govornik, temveč priložnostno. Sedaj v tem predmetu, sedaj v onem. Telovadba in sokolska vzgoja se naj prepleta in vnese v ves ostali pouk. Vse v duhu koncentracije in samodelavnosti. Žoge (iz dlake in krp) narede učenci sami, prav tako kolebnice, palice, skakalne vrvce in deske, cvetne loke, šerpe itd. »Poveljniki« se vrste iz vrst učencev. Učitelj stopaj v ozadje. Učenci naj dobe čut lastnega dela in lastne odgovornosti (delovni princip, samoobvladanje).

Tudi ob slabem vremenu ali pozimi si lahko pomagamo. Po pouku (na pr. ob sobotah) zaneso dečki klopi na hodnike — in tukaj je vežbaonica za dečke in deklice. Poudarjam, tudi deklice naj telovadijo. Za nje je telovadba prav tako potrebna, včasih še celo bolj. Zato se mi zdi čudno, zakaj učni program ne obsega tudi dekliške telovadbe. Ako je učna soba pretesna ali če je veliko število otrok, je treba pač drugod najti primerne prostora. Sicer pa uporabljajmo take (zimske) telovadne ure bolj za intelektualno vzgojno (čitanje, razgovori in vglabljanje v sokolsko literaturo itd.). Iz lastnih izkušenj pa vemo, da se deca rada razgiba tudi v mrazu, snegu in ledu. Iznajdljiv vzgojitelj bo znal to uporabiti in izkoristiti (hoja in tek, lov »zajca« ali »lisice«, bitka s kepami, sneženi mož kot tarča, primerne telovadne igre, kjer pridejo v poštev vsi igralci, na primer »Črni mož« itd. Paziti je treba le, da se ne prehlade.

Na nižji stopnji uporabljajmo poleg iger in petja najbolj posnemovalne vaje (na pr. kako kosec kosi, žanjice, sejalca [po pesmi »Rad bi vedel...«], čevljarja, kovača, mlatiča, nihalo itd.) Vsako posnemovalno vajo vadimo s primernimi napevi. Motto pri vsaki telovadni uri bodi: Veliko gibanja in veselja, petja in rajanja v svežem in čistem zraku (»Kolo«). Če telovadimo ob slabem vremenu v učni sobi, jo je treba prej pač temeljito pomesti in prezračiti. Sicer več škodujemo nego koristimo.

Na višji stopnji je pomembno, če opozorimo učence in jim razložimo, kakšen pomen ima ta ali oni gib, ta ali ona vaja. Zakaj tako? V spisju nastavimo teme: Zakaj telovadim, Čemu sem Sokolič(ica), Kaj mi najbolj ugaja pri telovadbi, kaj manj in zakaj? Navajajmo deco, da bo z veseljem telovadila, da se bo oklenila po šolskih letih sokolske naraščajske in članske telovadbe ter sokolske vzgoje sploh. Da se bo izogibala gostiln, pijančevanja in ponočevanja, kajenja in kvartanja, pretepaštva in surovosti.

Vzgojimo jo tako, da bo njena zabava in uteha — Sokolana in sokolsko viteško življenje. Prekvasimo našo mladino v duhu in zmyslu sokolskih načel, dajmo našemu narodu telesnega in duševnega zdravja — in lepote! »Mens sana in corpore sano!«

Noben narod ni izgubljen, dokler ima železno voljo za skupno življenje in tej volji primerno organizira svoje sile; star in zrel za smrt je le tisti narod, v katerem ta volja ne more več postati živa.

Kerschensteiner, Der Begriff der staatsbürg. Erziehung.

Martin Mencej:

Ali naj učitelj spoznava in posega v gospodarski tok naroda?

Značilno za današnjo dobo, posebno za naš stan je, da je učitelj poleg poklicnih činiteľjev začel posegati vse bolj in bolj na gospodarsko polje naroda; pa bodisi le spoznavno — teoretično ali pa praktično v življenju. Vršil se to zavestno ali pa več ali manj intuitivno. Naj bo že tako ali tako, dejstvo je, ki pa ni slučaj, temveč nujna zahteva razvojne stopnje družbe.

Bili so časi, ko je vladalo in na žalost še vlada predvsem v poklicno gospodarskih krogih (celo oficijelnih!) mnenje, da ima vsak stan svoj začrtani delokrog; češ »s kategoričnim uvajanjem delitve dela, z gospodarskim in kulturnim standardom ima vsak stan, da, vsak človek v delovnem procesu družbe svoje začrtano mesto in svojo začrtano, vse večne čase veljavno in neizpremenjeno funkcijo«. Tako naj se ekonom omeji izključno na ekonomijo, produkcijo in distribucijo materialnih dobrin; učitelj pa naj se omeji v svojem delu na spoznavanje, dojemanje in reprodukcijo le duhovnih vrednot. Njegovo mesto je na kulturnem polju, tako v njegovem šolskem kakor izvenšolskem delu. Kako zgrešena in pa naivna so taka mnenja, je pokazalo življenje samo. Potreba gospodarsko-strokovnih tečajev za učiteljsstvo, organizacija delovnih zajednic itd. so le dokaz neutemeljenosti takih trditev, kar hočem tudi v nadaljnjem dokazati.

Že tako mehansko pojmovanje družbe in vloge človeka v zgodovinskem procesu je skrajno šarlatantsko. Če je industrializem v svoji produkciji zmehaniziral mezdnege delavca in ga napravil za privesek stroja, poleg katerega vrši z dneva v dan določeno nalogo, pa je nedopustno, identificirati vlogo šole s kolesom kakega podjetja in učitelja po njegovi funkciji z mezdnim delavcem.

Sola je, ali bi vsaj morala biti križišče vseh življenskih sil, vseh življenskih impulzov, moralnih in materialnih vrednot, križišče vseh komponent realnega, stvarnega življenja, kakor se odigrava izven šolskih sten, če hoče ustrezati duhu časa, potrebam in zahtevam družbe. Le na ta način in samo na ta način dobi osnovna šola v družbi svoj *raison d'être*. Ne, da se omeji le na gotovo plat življenja, na spoznavanje in dojemanje samo kulturnih vrednot, kakor tudi ne samo materialnih, temveč skozi osnovno šolo mora ves tok življenja. Tudi za učitelja velja isto kot za šolo. Brez jasnega pogleda v presek časa, poznavanje vseh činjenic ali vsaj osnovnih, katerih sinteza je doba, v kateri ima oblikovati generacijo, je njegovo delo v šoli in izven nje diletantsko in često obvisi na metodoloških drobtinah.

Stvarno pa se je v življenju, v našem šolskem in izvenšolskem delu predrado pozabljalo na ono prvobitno, fundamentalno in primarno plat družabnega življenja, t. j. načina, kako človek, oziroma družba s pomočjo prirodnih in sebi lastnih sil pridobiva in oblikuje produkte, potrebne za eksistenco, in uredi medsebojne materialne odnose, skratka: *gospodarstvo* kot osnovo družabnega progressa, od katerega zavisi civilizacija, kulturni napredek, oziroma dekadenca družbe. Kdo bo še trdil, da niso v svojem formalnem pogledu kakor po vsebini vse biološke, fiziološke, psihološke in sociološke kulturno historične diference med vasjo, mestom in industrijskimi kraji vprav v največji meri posledica različnega načina proizvodnje, pridobivanja gnotnih dobrin in svojevrstnimi materialnimi odnošaji, katerim na drugi strani odgovarja čisto svojevrstna kmetska, meščanska in proletarska

(industrijsko-proletarska v razliko od kmetijsko-proletarske) mentaliteta. Svojevrstni gospodarski strukturi odgovarjajo svojevrstne kulturne vrednote in svojevrstne duhovne potrebe. Mar li more brez dobrega poznavanja in upoštevanja teh bioloških, fiziološko-psiholoških in socialnih diferenc sploh uspevati naše šolsko, da niti ne omenjam izvenšolskega dela. In teh ne bomo spoznali, dokler ne bomo poznali vzrokov teh diferenc. S tem bo tudi dan boljši vpogled v precej »zamegljeno atmosfero« sodobne šolske reforme.

Nič ni bolj naravnega kot to, da je v kaosu, disorientaciji in razklanosti zadnjega časa baš gospodarski moment stopil v ospredje; saj je gospodarska kriza, ta neizogibna posledica sodobnega gospodarskega sistema, zajela bolj kot kdaj prej celokupno naše narodno življenje. Antagonizmi med produkcijo in distribucijo, proizvodnjo materialnih dobrin in konsumom, dobičkom in mezdo niso zrahljali samo gmotnega življenja naroda, temveč so baš ti neposredni vzrok sodobni kulturni, moralni in socialni zmedenosti.

V nepoznanju ali omalovaževanju tega dejstva tiči tudi često vzrok neuspehov raznih akcij, zdravih receptov in poizkusov, ki jih navadno mečemo izključno v področje etike, kakor so: protialkoholna akcija, boj proti šundu, prostituciji, varčevanje itd. Vsled nepoznanja vzrokov teh bolnih pojavov družbe, katerih vitra je v produktivnih razmerah, je tako delo, sicer često v dobri volji spočeto in z mladostno ambicijo započeto, že naprej zapisano neuspehu. V takih primerih premnogokrat kane sredi najaktivnejšega dela hladen curek na prerazgreto čelo. Le sporadične vrednosti so vsi taki moralni recepti, dokler se ne začne zlo celiti tam, kjer je najbolj vrelo. S tem pa ne odrekam etičnim vrednotam in pa morali njene moči, nasprotno, zelo visoko jo cenim, samo odrekam ji edinstvenost, posebno tam, kjer zlo tiči globlje v družabnih razmerah in kjer ima vršiti etika in pa morala svojo sekundarno vlogo.

Samo pomislimo, koliko truda je bilo v to utrošenega baš iz naših vrst! In uspeh? In vse dotlej se bo to vršilo, dokler ne bomo prodrli v perspektivizem sodobnosti, v osnovne impulze družabnega življenja, katerih najmočnejši so materialni življenjski odnošaji, ki jim moramo pripisovati fundamentalen značaj.

Ni torej slučaj, da je učitelj obrnil pogled tudi na gospodarsko življenje naroda. Z narodom živi, gleda njegove pozitivne in negativne vrednote, gleda za seboj v potu idealizma utrošene svoje najboljše moči in mladostne energije; pred sabo pa vidi materialno in analogno gornjemu moralno obubožanje ljudstva. Ni čuda, da se je vprašal po vzrokih in nujno obstal pri gospodarski plati družabnega življenja.

Tako smo videli, kako neosnovane so take in podobne trditve in kako so lahko škodljive za onega, ki bi si jih prisvojil. V poznavanju gospodarske proizvodnje, proizvodjalnih sredstev in proizvodjalnih sil, skratka: gospodarske strukture bo dan dobršen del za sistematično naše šolsko in izvenšolsko delo.

Igranje je prva uporaba prebitka duševnih in telesnih sil obenem.

Jean Paul, Lewana.

Igra ni igračkanje, ona je temveč visoke vrednosti in globokega pomena; ne guj in pospešuj jo, mati, varuj in čuvaj jo, oče!

F. Fröbel, Menschenerziehung.

Franjo Haberman:

Zakaj delovno šolo?

Kadarkoli delam bilanco o svojem šolskem dejanju in nehanju, nikoli nisem zadovoljen. Pa naj bo ta bilanca ob koncu šolskega dneva, tedna ali leta, vselej moram v svojo veliko nevoljo ugotoviti občuten primanjkljaj. Niti učni niti vzgojni uspehi ne ustrezajo trudu in dobri volji, ki sem ju potrošil. Dolgo sem mislil, da so vsega krive moje morebiti prevelike zahteve in moja nerodnost. Ko sem pa začel obračati pogled iz sebe v okolico, iz sedanjosti v preteklost, s svojega položaja navzgor in navzdol, se mi je mnenje precej predrugačilo. Videl sem, da se premnogim tovarišem, prizanim učiteljem, godi prav tako, da torej ne leži vsa krivda za slab uspeh ali neuspeh le v učitelju, ampak da vedno jačje posegajo v vzgojno delo zunanji vplivi, namreč nazori, razpoloženja in psihoze sodobnosti.

Življenje mlade šolske družine odseva čedalje jasnejše reflekse javnega življenja in to od pojavov svetovnega značaja do lokalnih prilik in neprilik. Prevladujejo pa seveda kvarni vplivi, ki jih mora vzgoja izločiti, oziroma s preventivnim delom onemogočiti njihov nastanek. Neposredne metode so v tem boju nemogoče, kakor se v vzgoji sploh redkokdaj obnesejo, zato je treba globoko zasnovanega dolgoročnega postopka, ako hočemo temeljitega izboljšanja.

Predvsem je treba, da znanstvena pedagogika zajame ves kompleks današnjega duhovnega življenja, ga analizira, ugotovi vse medsebojne zveze med šolo in življenjem ter na tej podlagi postavi smernice za vzgojno delo. Posebno važno pri tem je upoštevanje domačih razmer, ki imajo mnogo svojih osobitosti, dasi se sicer izpreminjajo v splošnem svetovnem ritmu. Seveda bi se tako proučevanje ne smelo vršiti s kakšnega ozkosrčnega profesionalnega ali razrednega vidika, marveč bi moral biti raziskovalec čim najbolj nevtralen napram vsem pojavom našega javnega življenja, da more prikazati njegove dobre in zle sadove v nepotvorjeni luči.

Vsega kompleksa se jaz ne morem lotiti, a rad bi se dotaknil problema, ki se kolikor toliko da obravnavati ločeno od drugih. V mislih imam namreč le današnje nazore o fizičnem in duševnem delu ter o njegovem vrednotenju. Lotevam se tega vprašanja tudi radi tega, ker posega globoko v vzgojno delo in njegove uspehe in ker se dotika osnovnih načel delovne šole.

Nikoli se nisem mogel prav sprizniti z izrekom sv. pisma »In v potu svojega obraza si boš služil svoj kruh«, ker ta izrek označuje delo kot kazen za greh, dasi nas uči življenje baš nasprotnega. Delo je blagoslov, v delu najdemo utcho, z uspehi vestnega dela rastemo tudi moralno. In vendar se dandanes ocenjuje delo, zlasti tiho neumetniško delo, v zmislu citiranega izreka. Priznanje uživa le udejstvovanje, ki je z objektivnega vidika sekundarnega pomena. Da je res tako, izpričuje dan za dnem naš tisk. Komu pojemo slavo? Filmskim zvezdam in odrskim umetnikom, športnikom, glasbenikom, nekoliko redkeje mojstrom pisane besede, a ljudi, ki so delali vse svoje življenje požrtvovalno, tiho in skrito, ki so držali tako rekoč svet na svojih ramenih, se spominjamo redkokdaj, pa še takrat s skromnim nekrologom. Res je, da nesebično, tiho delo ne išče priznanja javnosti, ampak nosi nagrado že v sebi, toda tu gre za vzgojni vpliv na ljudstvo, zlasti na mladino. Dandanes smo že skoro popolnoma pozabili, da gre primat glede eksistenčnega pomena gospodarsko produktivnemu in upravnemu delu. S to ugotovitvijo pa seveda nikakor nočem podcenjevati tega, kar spada v okvir umetnosti, reči hočem le, da mora neumetniško, neznanstveno delo ustvarjati

pogoje, da more uspevati cvetje kulture. Temeljni kamni in opeka so skriti pod ometom in okraski, ali brez tistih skritih nosilcev bi se zrušil ves nakit v prah.

Posledice nepravilnega vrednotenja dela so vidne povsod: silen naval na srednje in visoke šole, toda ne toliko radi ukaželjnosti kakor radi stremljenja za »boljšim« poklicem; mišljenje, da se prične polnovreden človek šele z absolventom srednje ali visoke šole, ter nastajanje kast, ki se tembolj odtujujejo ljudstvu, čim »višje« se smatrajo nad njim; malomarno izvrševanje dela, potrebno stalno nadzorstvo nad delavci, podraženje izdelkov; skratka cela vrsta negativnih pojavov, ki še stopnjujejo drug drugega. Bilo bi sicer idealno in za tem tudi stremi pametna prosvetna politika, da bi se dvignila masa naroda na čim višjo stopnjo omike. Optimist bi iz vedno večjega števila srednješolskih in meščanskošolskih učencev utegnil sklepati, da se bližamo temu idealu, da bo kmalu tudi vsa množica ročnega delavstva dosegla ono stopnjo izobrazbe, ki ji omogoča uspešnejšo borbo za vsakdanji kruh, pa tudi plemenitejša razvedrila nego je alkohol. Toda statistike pričajo, da je ogromna večina omenjene mladine za množico izgubljena. Že od absolventov meščanskih šol, ki so namenjene izrecno kmetijskemu in obrtnišskemu naraščanju, se posveti le malo obrti in poljedelstvu, večina stremi temveč za intelektualnim poklicem. Še slabše je seveda z dijaki srednjih šol; če ne morejo na univerzo, morajo doseči vsaj uradniški položaj, da ni sramote. Pa kdo bi jim to zameril? Žuljava dlan nima ugleda, kdor nima mature, ni polnovreden človek. Reši se torej, kdor se more!

To je cela veriga znakov komplificirane bolezní naše dobe, bolezní, ki nevarno izpodjeda temelje družbe, ki pa tudi razločno kaže naloge vzgojnega dela, da bo kdaj bolje. Pridobitnemu delu je treba priboriti veljavo, ki mu po vsej pravici gre; plug, kladivo in igla ne smejo biti več simboli raje. Glavna naloga pripade seveda šoli, kajti nazori odrastlih se dajo le malokdaj izpremeniti. Največ uspehov pri odrastlih more doseči dobra socialna politika, pa tudi pametni delodajalci. Zelo simpatično rešuje socialni problem n. pr. avtomobilski kralj Ford. Svojim delavcem ne daje le dobrih plač, da jim vceplja veselje do dela, ampak respektira tudi v najnižjem delavcu človeško dostojanstvo ter ga moralno in intelektualno dviga. V njegovem podjetju je delavec prenehal biti prezirani suženj, postal je polnovreden človek, sotrudnik podjetnika. Fordizem izključuje socialne prevrate, on kaže, kako je treba ljudstvo vzgajati gospodarski, intelektualno in moralno, da ne zaide na skrajno levice. Zgled ameriškega kapitalista pa daje dobre nauke tudi drugemu, navideznemu nasprotniku proletariata, namreč nacionalizmu. Tudi ta bi moral imeti med svojimi cilji ne le politično svobodo, ampak tudi gospodarsko blagostanje vseh slojev. Ne morem si misliti dobrega rodoljuba brez plemenitega socialnega programa.

Nas učiteljev torej ne briga toliko preorientacija odrastlih mas kakor vzgoja mladine, odločujoče množice bodočnosti. Zanima nas predvsem, kako in v koliki meri posegajo omenjeni zli pojavi v duševno življenje mladine, kako bi jih mogla vzgoja odvrniti ter izoblikovati marljive, vestne, požrtvovalne ljudi, ki bi znali objektivno ceniti vrednost dela.

Kakšna je torej kvaliteta učencev glede pridnosti? Mislim, da ne sodim preveč črnogledo, ako trdim, da današnja šolska mladina, zlasti v mestih, v pretežni večini nima zmisla za solidno učenje, ampak računa s »srečo« v šoli in živi od tega, kar si mimogrede zapomni in kar ji tovarši všepečejo. Izjemoma še večasi pogleda kakšno lekcijo, kadar slutí, da utegne priti »na vrsto«. In domače vaje! Navadno niso domače, ampak prepisane v nagličici zjutraj v šoli, površne, nepravilne; skratka, v vsem delu manjka resnosti.

Ne smemo seveda prezreti dejstva, da je pri tem mnogo kriva tudi nepri-
merna snov za razvojno stopnjo učencev, prenatrpani učni načrti, včasih
nepravilne metode ter razne vabe izven šole, vsekakor pa je temeljni vzrok
nemarljivosti delu sovražna psihoza, ki se prenaša z odraslih tudi na mladino.

Zdi se mi, kakor da je današnji mladini neznano zadovoljstvo po vestno
opravljenem delu, neznan veselje, ki ga občuti človek ob dobro uspelem
izdelku, neznan ponos ob nalogi, ki si jo rešil s svojim razumom. Zato ne
ve ceniti sadov truda, ne zna spoštovati dela samega.

Ta trditev zveni nekako paradokсно, ko vendar vemo, da je vsakemu
normalnemu otroku že prirojen nagon do udejstvovanja, ko nam je znana
izkušnja, da najlaže vzgajamo, ako dajemo otroku dovolj njegovi duševni
zrelosti primerne posla. Kam izginja ta od narave dana aktivnost? Od-
govor na to dajejo že gori omenjene ugotovitve. Toda šola bi morala vendar
prestrezati škodljive zunanje vplive in stopnjevati, oziroma voditi prirojeno,
a še neusmerjeno veselje do dela do smotrenega ustvarjanja in preko tega
tudi do vestnega pasivnega reševanja nalog, ki jih človeku stavlja neizprosno
življenje. Na žalost pa je baš nasprotno, veselje do učenja gineva od raz-
reda do razreda in naposled dela učence le še na pritisk, mehanično, brez
ljubezni. Nagon udejstvovanja se pričinja izživljati v brezkoristnem igrač-
kanju, pohajkovanju, strastnem brcanju žoge itd.

Nedvomno je, da avtokratske metode, neprimerna in preobilna snov
ter togi urniki zla ne bodo ozdravili, saj so baš ti činitelji sokrivci. Kaj nam
je torej storiti? Odkrito priznam, da je mnogo lažje, dajati naloge in do-
čati splošne smernice, nego pokazati zanesljiva pota, ki brez ovinkov in
nevarnosti vodijo do cilja. Tudi ta naš »kako« je zelo težaven in raznolik,
saj zavisi od učiteljeve prirojene pedagoške sposobnosti, izobrazbe, tempe-
ramenta in čudi. Mogoča so le osnovna načela, a v okviru teh mora hoditi
učitelj svoja individualna pota.

Osnovni principi vzgoje, ki naj ustrezajo težkim razmeram sedanjosti, so
v splošnem že znani. To so namreč principi delovne šole. Tako torej tudi
vprašanje vzgojnega pomena dela vodi do nove ali delovne šole, kakor to velja
za vsak vzgojni problem, ako ga obravnavamo v duhu novega časa, novih
potreb. Načetege vprašanja o vzgoji k vestnosti in spoštovanju do dela se
pa ne tiče toliko celotni idejni temelj delovne šole kakor način, kako se ta
cilj doseže. Poročila o reformiranih šolah v inozemstvu pričajo o lepih
uspehih v tem pravcu. Posebno se je obnesla organizacija delovnih zajednic.
V teh zajednicah se porazdele sestavljene naloge v enostavne dele, ki jih
rešujejo posamezniki. Vsak poedinec je dolžan, izvršiti svoje delo čim bolje,
da ne skvari celotne naloge. Vzgojna korist pri tem načinu zaposlitve je
trojna: učenec se vadi vestnega dela, veseli se svojega in skupnega uspeha,
v njem se pa tudi vzbuja čut dolžnosti do bližnjega. Splošen rezultat novih
šol je ta, da si učenci sicer ne natrpajo glav z mnogoterim znanjem, ampak
obdelajo manj snovi, toda tisto vsestranski in temeljito. Po dovršeni šolski
obveznosti ne mečejo knjig v kot s trdnim sklepom, da jih ne bodo pogle-
dali nikoli več, ampak veselje do učenja, glad po znanju jih vodita po poti
samoizobrazbe.

Moje razmišljanje je pri kraju. Ugodne rešitve načetege problema pri-
čakujem le od delovne šole. Kako ga bom skušal reševati sam? Najbrž
oprezno tipaje od predmeta do predmeta, kakor bo to delala velika večina
tovarišev. Kdor pa hoče v drznem naskoku, v svesti si svojih idejnih teme-
ljev in strokovnih zmožnosti, zaseči vso širino in globino toka delovne šole,
prosta mu pot. Takih ljudi moramo biti le veseli, oni krčijo pota.

Kaj je torej z družinsko vzgojo?

Gotovo se bo marsikomu zdelo odveč, da vlačim na dan gesla in vprašanja, ki so že davno gibala našo pedagoško javnost, a že tako rekoč zašla, medtem ko zre le-ta sedaj vsa zavarovana v nov pojav na obzorju — delovno šolo, ki razvema duhove naših dni. Anton Bratkovič je spregovoril v 2. številki letošnjega »Popotnika« o roditeljskih sestankih, pa se je hotel skoro opravičevati, da iznaša v naši tako »moderni« dobi na dan tako »nemoderna« vprašanja. Res opažamo, da se je precej ohladila tista gorečnost, s katero se je o Pribišlovem času reševal problem družinske vzgoje in ko je stopila nekoliko v ozadje misel roditeljskih sestankov, vendar pa zadnja beseda o družini še daleč ni bila in tudi ne bo izrečena. Davno že je bila ugotovljena važnost družine za vzgojo otrok, a vprašanje družinske vzgoje ni prišlo z mrtve točke. Pestalozzi ga je že reševal. On je hotel postaviti družino v sredino vsega vzgojstva. Prizadeval si je, izdati »Materinsko knjigo,« iskal tako enostavne in mehanizirane učne metode, da bi po njej lahko poučevala vsaka mati. Gotovo ni mislil tega v našem šolskem zmislu, temveč mu je bilo predvsem mar poenostavitve vzgojnih metod, ki jih je hotel vpeljati v družino. Dobro se zavedajoč, da je sestavni del prave vzgoje tudi pouk, je hotel še tega organizirati in podpreti v družini. Baš radi te originalne misli zamerjajo strogi kritiki in šolniki »nepraktičnemu« Švicarju to njegovo prizadevanje in mu očitajo utopizem ter nestvarnost. Toda ne gre tu za izvedljivost ali neizvedljivost njegovega namena, za misel samo gre. Pri reševanju vzgojnega problema je treba družino v pravi meri upoštevati. V tej naravni vzgojni ustanovi, praustanovi so dani vsi pogoji uspešne vzgoje kot nikjer drugod.

Družinski krog je vsem posameznim stopnjam otroškega razvoja najprimernejši ambient, stvorjen nalašč zanj, je svet v malem, kjer se odigrava pod vodstvom skrbne matere in varuhov nekako življenje za poizkušnjo, kajti resnično življenje bi bilo prekruto in preostro. V družini najdemo za vsakega otroka posebej dva vzgojitelja, ki se posvečata skrbi zanj vse dneve v letu in vsak čas v dnevu vse od njegovega rojstva dalje. Ona imata lahko, ako sta kolikor toliko orientirana v svojem vzgojnem poslu in če harmonizirata med seboj, popolnoma v rokah ves otrokov razvoj. Saj sta na otroka tesno navezana, z njim živita skupno življenje, poznata ga tako, kot ga le kdo poznati more, saj je kri njune krvi z vsemi podedovanimi preddispozicijami njunih vrlin in hib, z njim ju družijo tesna vez krvnega sorodstva, in gonilna sila njune brige zanj je materinska in očetovska ljubezen, ki je nepremagljiva ter gotovo zmožna največjih žrtev.

Pestalozzi je gotovo spoznal vplivnost teh naravnih činiteljev in jih hotel podpreti. Družinsko vzgojo je hotel preroditi, znanstveno organizirati. Zadel je v stržen vzgojnega problema. Toda mimo njega so šli organizatorji vzgojstva, ki so posvetili malo ne vso brigo in skrb le šolstvu, ki ga je bilo razmeroma gotovo najlažje postaviti na noge. Danes pa prodira vedno jasneje v svet spoznanje, da, kakor je za izobrazbo naroda šola pomembna, pri njega vzgoji vendar le nima odločilne in zadnje besede. Prav zato hodi današnje šolstvo pot od reforme do reforme, ki vse teže v bistvu za tem, da bi šolski pouk čim bolj vzporedile z zahtevami vzgoje. Danes upravičeno zdajamo nad tem, da bi moglo kdaj samo šolstvo rešiti vzgojno vprašanje naroda; jasno je, da je vpliv prvega na drugo kaj relativen. Na eni strani je šola, daleč na drugi vzgoja. Človeka, ki bi ga vzgajala samo šola, si nikoli

ne moremo misliti vzgojenega. Naj samo površno in mimogrede omenim pomanjkljivosti in hibe šolske vzgoje.

Skrb šole za otroka začena komaj s šestim letom, ko je že davno prepoznano. ¾ vsega, kar je treba storiti, je takrat že storjenega. Temelji otrokovih kreposti in hib so bili tedaj že davno položeni, vse njegove navade in razvade so pognale globoke korenine, njegova duševnost dobiva pomalem ustaljeno obliko. Tudi s šestim letom ne prevzame šola otroka popolnoma nase, saj ga ima pod svojim okriljem kvečjemu 5 ur na dan, medtem ko živi ves ostali čas življenje, ki je šoli prikrito. Če še pomislimo, da pride v šoli na vsakega vzgojitelja najmanj 40 učencev in da postavlja učni program precej tesen plot življenju in delu v šoli, tedaj v vzgojnem pogledu od šole ne bomo bog ve koliko pričakovali.

Vzgojno delo je gotovo preveč komplicirano, težavno in brezkraino, da bi ga mogel kdorsibodi opraviti mimogrede med učenjem poštevanke in abecede. Kot rečeno, se drži šole kopica vzgojnih ovir, ki se zde, žal, kljub vsem reformatorskim obetom le deloma odpravljive, nekatere celo neodpravljive. Prva zahteva vsakega uspešnega vzgajanja je, da se mora lesto pričeti že z rojstvom otroka in ostati neprekinjeno. Omenil sem, kako slabo ustreza šola tej osnovni vzgojni zahtevi. Prištejmo še neugodnosti slabih socialnih razmer, v katerih je vpliv šole na otroka le še bolj omajan, in plehko vzgajanje ob medlih sencah življenja iz knjige, ki je bore malo učinkovito, kajti otrokovo notranjost oblikuje le pravo življenje. Končno je vendarle res, da ostane kljub vsemu spoštovanju in prijateljstvu kos pregraje med učencem in učiteljem: njiju življenski poti nista skupni — široko narazen gresta, le zakon, predpisani učni načrt ju združuje po nekaj ur na dan, v kolikor sta šolska klop in kateder sploh združljiva.

S šolstvom je bil torej organiziran le pouk, izobrazba naroda, medtem ko je ostal vzgojni problem nerešen. Poizkušali so ga rešiti z otroškimi domovi, vrteci, zabavišči itd., ki naj bi dopolnjevali šolo, odnosno uvajali vanjo tako, da bi pritegnili pod svoje okrilje deco do 6 let. Te ustanove so se zlasti v velikih mestih dobro obnesle in pomenijo dejansko velik korak naprej. Stopile so tako rekoč na mesto družine povsod tam, kjer je ta v razkroju. Temelji družinskega življenja pa so omajani osobito pri proletariatu v večjih centrih in v neki meri pri meščanskih slojih vobče. Izvendružinska organizacija vzgoje se je izkazala kot potrebna tudi še pri defektni deci, ker zahteva to tudi njen pouk.

Ne bom trdil, da ne hira družina tudi pri nas, toda na drugi strani sem zase trdno prepričan, da so tudi v družini med našimi najširšimi sloji, naj je že takšna ali takšna, dani vendar boljši pogoji za vzgajanje otrok kot v katerikoli umetno storjeni ustanovi. Če danes razpada družinsko življenje, niso tega morda krive samo gospodarske in socialne razmere, ampak gotovo nekoliko tudi dejstvo, da je bila družina pri organizaciji vzgojstva prezrta. Vzgojne vrednote iščemo izven družine, pri čemer trpi njeno duhovno življenje in notranje bogastvo. Družina postaja vedno bolj prazna, brez prave vsebine, nekaterim celo le nekakšno gospodarsko podjetje, delniška družba ali nekaj sličnega.

Naravno je, da je tudi v vzgojnem pogledu disorientirana. Otrok raste tu zanemarjen. Starši so v skrbi zanj osamljeni. Največja ovira njihovega dela je nevednost, kar se vzgoje tiče. Tema, nedoslednost ali celo nesoglasje med obema vzgojiteljema vlada tu. Naključje, torej goli slučaj je večkrat gospodar v vzgoji — ne trdim v izobrazbi — naše mladine v kljub vzorno organiziranemu šolstvu. Divje pljuskuje sproščeni valovi življenja. Duša

razvijajoče se mladine jim je izpostavljena na milost in nemilost, da kopičijo v njej blato in vse, kar življenje slučajno izvrže na breg.

Tako propadajo zanemarjeni in neizrabljeni vsi izredni pogoji vzgoje v družini. Z lučjo ob belem dnevu iščemo dobrih vzgojiteljev, gremo pa mimo staršev, ki so vzgojitelji po naravi, iščemo vzgajališč in gremo mimo družine, te naravne socialne pridelice, katere zmisel in namen je baš v vzgoji. Nisem črnogled. Potegnimo samo črto in zaključimo račune: koliko od tistih res da ogromnih vsot denarja, ki ga danes izdajajo države ali tudi povsem privatne prosvetne institucije za izobrazbo in vzgojo narodov, odpade na sanacijo vzgojnih prilik v družini, na pripravo staršev za njihov vzgojiteljski poklic? Ako bi le 1% teh zneskov bil obrnjen v ta namen, bi imeli danes v starših gotovo sposobnejše vzgojitelje, v družinah pa boljša vzgajališča. Toda kdo bi si upal trditi, da opravlja družina pri vzgoji in izobrazbi posameznika le stoti del vsega dela?

Brez dvoma hoče veljati naša doba za visoko prosvitljeno. »Kultura,« »izobrazba,« »znanost« so gesla, ki padajo vseprek, ko označujemo naša stremjenja, vendar je podcenjevanje vzgoje precejšnje. Izobrazba naroda je tako rekoč javna skrb, organizirana je v šolstvu in izven njega. Ne moremo tega trditi o vzgoji kljub temu, da je ta za poedinca in človeško družbo najmanj tako važna kot pouk in znanje. Ako bi se vzgoja res pravilno uvaževala, bi se morala v prvi vrsti uvaževati družina. Za to pa je bilo, žal, bore malo storjenega. Kar je bilo storjenega za reorganizacijo in izboljšanje družinske vzgoje, je v glavnem le spontano delo učiteljstva, ki je opazilo široke vrzeli v vzgoji in se samo od sebe, tako rekoč golih rok lotilo dela. Kot drugod, tako tudi pri nas. Zunanja oblika tega dela so v glavnem roditeljski sestanki. Mislim, da pedagogom, ki so jih zamislili, ni šlo le za stik šole z domom, za nekak privesek šole, temveč so izvirala njih stremjenja globlje, neposredno v zavesti, da je baš družinska vzgoja tista, ki je najbolj potrebna krp, da izvira iz slabih in temačnih družin mnogo zla za človeško družbo. Iz te zavesti naj bi vsaj vzrastla potreba po odpomoči z roditeljskimi večeri, ki jih je pri nas osobito vneto uvajal K. Pribil (Šola in dom s posebnim ozirom na roditeljske večere). Ali delo, ki bi bilo potrebno v tem zmislu, je gotovo preogromno, da bi ga mogel kdorkoli opraviti mimo grede. Delo roditeljskih sestankov ni šlo, žal, niti v zaželjeno globino niti širino, omahovalo je in omahuje, ker je pri njem učiteljstvo osamljeno in nepodprto, da za sedaj ne omenjam še drugih ovir. Mislim, da pri tem ne manjka mnogo manj kot vsega, namreč duše, t. j. one širokopoteznosti in skupnosti, sredstev in sistematizacije, ki bi pri tolikem delu bila potrebna. Preporod in vzgojeslovna prosvetlitev družine bi morda ne zahtevala nič manj truda in pozornosti, kakor ga je zahtevala organizacija šolstva v vseh svojih etapah. Mislim, da bi se moralo to vprašanje reševati v prvi vrsti od zgoraj navzdol in ne od spodaj navzgor.

Druga pot, po kateri je hotelo slovensko učiteljstvo vplivati na družinsko vzgojo, je poljudno vzgojeslovno slovstvo, ki naj bi nudilo staršem vsaj važnejše izsledke bogate in stare vzgojeslovne vede. Mislim, da ni vzgojeslovje nikomur bolj namenjeno kot baš staršem. Škoda, da je ta vrzel pri nas izpopolnjena le za prvo silo.

Iz učiteljskih vrst je izšel že l. 1907. prvi in tudi edini ljudski pedagoški list »Domače ognjišče« (Slomškove »Drobtinice« so mu bile morda v nekem oziru rani predhodnik), ki je nosil podnaslov »list za starše in vzgojevalce slovenske mladine.« Kmalu se je list nekoliko reformiral v zmislu splošne prosvetne družinske revije, nakar je s pričetkom svetovne vojne padel v

vodo. Danes tudi izhajajo revije, ki nosijo v podnaslovu pridevnik »družinske«, a se zadovoljujejo že s tem, da nudijo družini primerno čtivo, medtem ko posvečajo njenemu vzgojnemu preporodu malo pozornosti. Potreba poljudno pedagoškega lista za starše je danes velika in občutna.

Literarno tradicijo poljudnega vzgojeslovja vzdržuje učiteljstvo v prvi vrsti s knjigo. Prva temeljitejša knjiga te vrste je J. Dimnikova »Domača vzgoja« (l. 1895.), ki je pa že davno ni najti več na književnem trgu. Opozorjam na dobro pomožno knjigo družinske vzgoje »Pod domačim krovom« od C. Drekonje, ki je izšla v založbi »Goriške matice« in na nekak vzgojeslovni učbenik za gospodinjske tečaje »Mati vzgojiteljica,« ki je doživel v založbi »Vigredi« kar tretjo izdajo, iz česar lahko sklepamo na njegovo aktualnost in potrebo. V področje družinske vzgoje so posegli več ali manj s svojimi spisi, nadaljujoč tradicije A. M. Slomška, tudi duhovniki dr. A. B. Jeglič (Staršem I. in II.), F. Terčelj (Za domačim ognjiščem), Vošč (Otrok, poglavja o vzgoji) i. dr.

Končujem s tem. Saj je bil moj namen, le poživeti misel na družinsko vzgojo, danes ob živahnem napredku šolstva morda celo bolj zapostavljeno kot kdaj poprej. Gotovo je, da ostaja to vprašanje široko odprto, kakor je tudi gotovo, da se more le s preporodom družine v prej orisanem zmislu premakniti problem ljudske vzgoje res z mrtve točke.

Udejstvovanje, ki ga spremlja in neposredno vzdržuje funkcijska radost ali ki se zaradi te funkcijske radosti drži po koncu, hočemo imenovati igro, vse eno, kaj še drugače zasleduje in v kateri smotreni zvezi nastopa.

K. Bühler, Die geistige Entwicklung des Kindes.

Igra je nagonška samoizobrazba kalečih zmožnosti, podzavestna predvaja bodočih resnobnih funkcij.

W. Stern, Psychologie der frühen Kindheit.

Učna snov sama na sebi vpliva le v neznatni meri na nravstveno vzgojo učencev. Tako zvani vzgojni pouk je le varljiva podoba iz sanj. Ko odkrito priznavamo, da šolski pouk ne more rešiti one vzgojne naloge, ki se mu nalaga, nikakor ne odrekamo šoli pravice in dolžnosti do vzgoje, le da jo hočemo napeljati v drugo smer. Po pedagoškem svetu se danes razlega klic: Tu šola učilnica — tu delovna šola! Temeljna zmeta šole učilnice je bila, da je mislila, da pridobivanje znanja in intelektualna izobrazba že sama na sebi vzgojno učinkujeta. Dajmo z novo šolsko organizacijo učencu priliko, ne samo da se uči, marveč da se tudi udejstvuje, ne samo da sprejema, marveč da uporablja tudi svoje sile, in odprle se nam bodo vzgojne možnosti, ki bodo mnogo plodovitejše kakor je običajni pouk naših današnjih šol. Nравnost, ki se je opirala na poslušanje, je doživela na celi črti polom. Poizkusimo sedaj z novo nravstveno vzgojo, ki se opira na doživljanje in udejstvovanje.

Leop. Scheuch, Jahrbuch der Wiener Pädag. Gesellschaft.

O javni dobrodelnosti in božičnicah.

Iz globine plemenitega srca prihaja tista Gregorčičeva: Odpri srce, odpri roke...! In danes res hvalevredno tekmujejo šole in razna podporna in druga društva, da olajšajo življenje bednim in zapuščenim. V šolah se prirejajo božičnice, požrtvovalne nabiralke in nabiralci trkajo na usmiljena srca in tako se nabere lepo število oblek, čevljev in raznih drugih dobrot za revne otroke.

Plemenit je motiv, požrtvovalen trud, spoštovanja vredna nesebična darežljiva roka. Nepravilen pa je način, kako se »olajšuje gorje« in vsiljuje se mi bojazen, da negativni vzgojni učinek hudo zmanjšuje celotni uspeh karitativnega dela, ali z drugimi besedami povedano, da v mnogih primerih več škodujemo razvoju otrokove osebnosti, nego mu koristijo telesne dobrote.

Ako hočemo revežu res pomagati, ga moramo dvigati tudi duševno, kar je mnogokrat še bolj potrebno nego gmotna pomoč. Vsakemu človeku je že prirojeno čustvo manjvrednosti, ki se pa v neugodnih socialnih razmerah rado stopnjuje do popolne izgube samozavesti. Metode današnjega karitativnega dela tega dejstva ne upoštevajo, ker dajo siromaku čutiti v polnem obsegu besede, da je berač. V nagovorih pri božičnicah ne manjka takihle stavkov: Vi ste veliki reveži, zato so vam ti in ti dobrotniki podarili to in to. Bodite jim vedno hvaležni! Itd. Res je, da je treba otroku privzgojiti tudi čustvo hvaležnosti, biti pa mora brez poniževalne odvisnosti in podrejenosti. Sicer pa tudi človek, ki daruje iz plemenitih nagibov, daruje tako, da ne rani v siromaku njegovega človeškega dostojanstva, tako da »ne ve levica, kar daje desnica.« Bilo bi bolje, ako bi se darovi oblek in obuvala izročali med štirimi očmi, ne pa na prireditvah, kjer se javno dokumentira uboštvo obdarovanca in njegovih roditeljev, ki so navadno navzoči. Božičnice z drevescem in jaslicami bi se mogle prirejati kljub temu, tudi pogostitev s sadjem in slaščicami ali drugimi takimi dobrotami ne bi bila napačna, toda deležni bi jih morali biti v enaki meri vsi otroci, premožnih in revnih staršev.

Tu se spominjam dogodka iz svoje šolske prakse, ki živo priča, kako so nekateri učenci občutljivi, ako jih netaktno spominjamo njihovega uboštva. Učenci so morali zbirati prispevke za šolarsko knjižnico, in sicer naj bi bil prinesel vsak po en dinar. Ker sem imel v razredu več otrok zelo revnih staršev, sem poimenoma pred vsem razredom — motiti se je človeško — označil tiste, ki jim ni bilo treba prinesiti prispevka. In rezultat? Drugi dan mi je eden izmed teh prinesel tri dinarje in je zahteval, da sem jih moral na vsak način sprejeti. Seveda sem bil odslej v takih zadevah bolj previden.

Pri večini ubožnih otrok pa takega ponosa seveda ni, a to je zanje tem slabše. Ne čutijo ponižanja, zdi se jim docela naravno, da sprejemajo miloščino in doraščajo v berače, hlapce, sužnje brez samozavesti, prezirane in zaničevane. Zato je nedopustno poniževanje otrok v socialnem pogledu in utrjevanje v zavesti, da je njihova gmotna odvisnost popolnoma samoobsebi umljiva. Vse šolsko dejanje in nehanje mora stremeti tudi za tem, da vzgojimo ljudi, ki bodo hoteli biti materialno samostojni, četudi za ceno krvavih žuljev. Takega ponosa je ljudem treba!

Vzgajaj k dobremu!

Ni dovolj, ako učencem samo pridigamo o ljubezni do bližnjega, do živali in rastlin, temveč treba je tudi, da se že mladina sama praktično udeležuje na tem polju. To dosežemo najbolje z dnevnimi opazovanji, doživljaji, čuvstvovanji itd. in z dobrimi deli.

Vsak učenec naj vodi dnevnik, kamor naj vpisuje svoja opazovanja, doživetja in dobra dela. Iz etičnega, oziroma moralnega stališča je tudi za našo dečo zelo vzgojno skavtsko pravilo: Kakšno dobro delo sem storil danes?

Katera dobra dela pa lahko stori otrok? Primeri: Rešiti čebelico iz vode, naglo usmrtiti gosenico, obloženi jablani napraviti oporo, privezati vrtnico h kolu, povabiti kruljevca na voz, dati revežu kruha, očistiti živino golazni, trnja itd., pobijati komarje in obade, prevezati zlomljeno nogo kokoši z deščicami in ovoji (bergov žleb!), napraviti podložek za lastavičje gnezdo, skrbeti za ptice pozimi itd. Pri nezgodah in nesrečah na cesti hiteti na pomoč, biti vsem ljudem uslužen in postrežljiv. Ne prodajati zijal ali se celo smejati — sploh imeti usmiljenje in sočutje do vsega. Vse ljubiti, kar ga obdaja, škodljivce pa naglo pokončati, ne trpinčiti itd.

V dnevnik naj otroci zapisujejo le tista dobra dela, ki jih izvrše iz lastnega nagiba in prostovoljno, ne mogoče na ukaz učitelja ali staršev. To se lahko vrši že od prvega razreda dalje, pismeno seve šele takrat, ko so si pridobili potrebne sposobnosti. Pred poukom ali pa v odmoru naj čita vsak svoj dnevnik, ki da pobudo za marsikatero debato ali celo učno snov.

Primer, kako izgleda tak dnevnik 1 učenca koncem tedna:

September 1929.

Datum	Opazovanje	Kakšno dobro delo sem napravil	Posebnosti
17.	Videl sem krta, ki je ril na travniku.	Rešil sem čebelico iz vode.	Danes se je začela zopet šola.
18.	Opazoval sem, kako odpada listje	Izdrl sem kravi trnje iz kože.	Sedaj spravljamo krompir.
19.	Videl sem belouško, ki je lezla preko ceste.	Ubogemu cigančku sem dal kos kruha	Pri vozu se nam je strlo kolo.
20.	Opazoval sem, kako je vrela voda.	Našega Sultana sem očistil golazni in krast.	Zvečer smo prešali.
21.	Opazoval sem veverico, kako je pobirala orehe.	Kruh, ki mi je ostal v šoli, sem dal beraču.	Videl sem sestro, ki je skrivaj delala srajco za očetov god.
22.	Na poti v cerkev sem opazoval ptiča, ki je sedel na žici za radio (antena).	Popravil sem ptičjo hišico za zimo. Napodil sem psa, ki je napadal krastačo.	
23.	Opazoval sem mravljo, ki je vlekla bilko na mravljišče.	Pomagal sem stari ženici peljati voziček krompirja.	Zvečer smo rezali krlje za sušenje.

itd.

Na ta način se otrok intenzivno privadi opazovanju, doživljanju, pismenemu in ustnemu izražanju itd., a kar je glavno — oklene se z ljubeznijo prirode in človeka. In ta ljubezen omehča srce tudi marsikateremu odras-

lemu, ki mogoče ni nikdar študiral etike in sociologije, pač pa ju je videl in spoznal v življenju mladine.

V tem zmislu naj se tudi popravijo med drugim sledeči nepedagoški napisi v javnosti: Avto počasi, sicer kazen 100 Din. Strogo prepovedana pot itd. Ali ni bolj vzgojno, kakor imajo Angleži ponekod: Avto počasi, da ne zadene nesreča vas in drugih! Ne hodite čez travnik, da lahko raste nežna travica! Dajte priložnosti tej travi, da lahko živi in raste! Ali se vam ne smili pomandrana travica itd. Seveda taki napisi bi morali biti tudi uzakonjeni, da se lahko primerno kaznuje trmasti nepridiprav. Splošno pa veljaj pravilo: Ne z grožnjami, ampak z dobrim! »Dobra beseda lepo mesto najde,« pravi Slomšek. Dobra dela pa — naredo dobre in lepe ljudi.

Ako pogledamo v današnji svet, vidimo in čutimo, kako so ljudje surovi in egoistični. Kako neusmiljeno in nečloveško ravnajo nekateri, posebno mesarji in mešetarji z živino. Koliko suženjskih zločinov se opaža na živinskih in perutninarskih trgih itd. Kako nekulturen je n. pr. kmet, ki pušča svoja polja s kulturnimi sadeži v nemar, da se bohotno širi plevel in razmnožujejo zajedavci. Kako žalostna in pusta je hiša, kjer kličejo zapuščena in prazna okna po živordečih nageljnih, roženkravtu in rožmarinu.

Kako malo je ljudi, ki so sami s seboj zadovoljni in srečni. In zakaj? Ker ne spoznavajo in ne ljubijo narode — tega veličastnega raja na zemlji — in človeka. »Človek ljubi le to, kar spozna do dna duše,« pravi Tagore. Torej, dajmo že deci prihiko, da se vglablja v svet, življenje, narodo — in ljudi, da jih razumeva, spoznava — in vzljubi.

Dve čednosti, ki sta obe osnovni državljanski čednosti, predvsem označujeta npravstveni značaj: moralni pogum in nesebična dobrohotnost.

Kerschensteiner, Über ein Grundprinzip der Erziehung.

Noben učitelj bi več ne uporabljal telesne kazni, ako bi se mogel v trenutku akcije videti v kakem ogledalu.

F. W. Förster, Schule u. Charakter.

Mnenja sem, da bi moral učiteljski poklic spadati med najbolj spoštovane poklice v občini — ali prav tako gotovo je tudi, da učiteljeva butara palic in njegova tiranska oblast nad tolikimi telesi še v mnogo večji meri uničuje njegovo lastno svobodo nego prostost njegovih učencev.

A. Cowley.

Po našem mnenju obstoja edino pravilna šolska disciplina v vzgoji k prostovoljni disciplini ali samodisciplini. Disciplina, ki učinkuje samo od zunaj, ne more nikdar dovesti učencev do pravega reda in tudi ne more oploditi njihovega značaja: vedno je tu neka tajna upornost, najvažnejše in najjačje duševne sile ostanejo izločene in neizrabljene za stvar discipline. To pa je pedagoško šušmarstvo, ki vrhu tega učiteljeve živce naravnost uničuje, med tem ko ona druga metoda ustvari v razredu ozračje, v katerem celo bolni živci lahko zopet ozdravijo.

F. W. Förster, Schule u. Charakter.

Rudolf Kodrič:

A. M. Slomšek — poizkus koncentracijskega pouka v 2. razredu.

Sv. Miklavž — otroški praznik. Vsega dovolj, kdo se ga ne bi veselil! Otroška domišljija plava in gradi. Lepo je to otroško veselje, zakaj ga otrokom jemati.

Mi smo se v šoli gibali in vrteli, govorili in računali in pisali ves teden samo o sv. Miklavžu. Slišal sem dogodbice iz otroških ust, pa mikavne, originalne v njih narečju. In risbe, to vam je otroška duša razigrana in polna pestrosti in idealnosti, a vendar sila, sila realistična.

Imeli smo »šolskega Miklavža in parklja«. Otroci so Miklavža občudovali, a parklja so se bali. Molili so, saj če človek moli, ga parkelj ne odnese, ker je priden. Kako globoko v otroško dušo ženo korenine cerkve. Moji otroci so molili, ko so zaslišali rožljanje verig, pa jih parkelj ni vzel. Po odhodu obeh — strah pred zopetnim povratkom. Šele drugi dan so se oddahnili in povedali so vse. Govorili so in govorili, bil je pravi živ-zhav.

Pa si mislim, zakaj ne bi povedal tej mali deci nekaj o slovenskem škofu Slomšku. Razpoloženje »škofovsko« je tu. Navežimo!

»Veste, deca, sv. Miklavž je bil škof. Škofi so še sedaj. Škof je še sedaj tudi v Mariboru. Pa jih je že mnogo umrlo. Umrlo je tudi škof, ki ga poznate po imenu Anton Martin Slomšek. Saj smo se učili njegovo pesmico: Najboljše vince...«

Povedal sem jim nekaj iz življenja tega škofa, seveda za 2. razred. Je zanimivo, jim pripovedovati o šoli pod vaško lipo. Opozoriti bi kazalo tudi na knjige družbe »Sv. Mohorja«, ki se jim naj pokažejo. Otrokom ugaja naslovna stran koledarja, ker je živobarvana in ker so tam »golobčki« in ilustracije k mesecem. Eden ali drugi bo prinesel drugi dan v šolo prerinano ilustracijo. Prerisal jo bo iz domačega koledarja. Vzbudi se zanimanje za knjigo. Ko bo otrok večji, bo čital.

V drugi čitanki čitamo berilo o Slomšku. Ni bog ve kako zanimivo, bolj jim je ugajala zgodbica »Sekire in drevje«, ki smo jo ilustrirali. Vsak po svoje. Tudi pripovedovali smo, da smo ustregli slovnici. Napisali smo kratek spis o Slomšku. Pod spis ornament

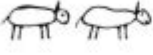

Delali smo vsi enotno. Mislim, da je včasih dobro, delati z deco pod vodstvom učitelja. Tako se vzbuja čut skupnosti. Včasih tudi najboljši od najslabšega nekaj pridobi.

Za domačo nalogo: Ilustrirajte in pišite pesmico:

Najboljše vince za otroke...

N. pr.:

Najboljše vince za belo je,
 (izvira izpod skale)
 prelepo sveti se.
 Po tiho teče,
 poji
 in brez ^① ^①
 si reje ugasi.
 Od tega vinca
 bolila te ne bo.
 bo tvoje zdravo
 in prav sladko.

A.M. SLOMŠEK

Ni mnogo o samem Slomšku, a dovolj da otroci spoznajo moža. V višjih razredih več.

Šola naj bi predvsem revidirala metode svoje discipline. Kajti z napačnim ravnanjem v šoli so se že mnogi otroci pognali na pot zakrnjenosti, trdovratnosti in celo hudodelstva. S pravilno brigo za otroško dušo v šoli, z dobro besedo, ki ustvarja zaupanje, vzbuja dobre sklepe in kaže nova pota, bi se lahko številne duše rešile propasti.

F. W. Förster, Schule u. Charakter.

Šola ne sme več težiti po enakomernem pospeševanju učencev, temveč čim najvišje pospeševanje vsake nadarjenosti, to mora biti načelo nove šole.

I. Kühnel.

J. Mlinaričeva:

O albanskem šolstvu in Albaniji.

Ko sem minule počitnice potovala po Albaniji, so me med drugim zanimali tudi albanske šolske razmere. Neki albanski učitelj mi je radi volje pripovedoval o albanskem šolstvu.

Albanci so v pretežni večini še nepismeni, šolska obveznost je uvedena doslej le za mesta in druge večje kraje. Toda kakor grade Albanci z veliko naglico ceste, železnice, vojašnice in druge kulturne naprave, tako se v zadnjih letih tudi albansko šolstvo dokaj naglo razvija.

Največje zasluge za albansko šolstvo imata zakonska Dako,* zlasti gospa Dako. Kot hči premožnega Albanca je bila odgojena v Ameriki. Po dovršenih študijah se je vrnila v ljubljeno domovino, da posveti vse svoje moči naobrazbi svojega zatiranega naroda, kojega siromaštvo je spoznala najbolje v bogati in napredni tujini. Ustanovila je predvsem albanski Rdeči križ ter tako zainteresirala petične ljudi onstran oceana za veliko kulturno in duševno bedo Albanije. Leta 1927. so zgradili z ameriškim denarjem največjo albansko šolo, ženski licej v Tirani, internat, kjer je prostora za 300 albanskih hčera. Zavod vodi gospa Dako sama.

Pod pokroviteljstvom ameriškega Rdečega križa je bila ustanovljena tudi tehniška srednja šola v Draču, ki jo obiskuje letno do 250 gojencev. Profesorji so večinoma Angleži, pa tudi Italijani in Albanci, plačuje jih ameriški Rdeči križ.

Tudi Italija troši mnogo novcev za Albanijo, toda ne v prosvetne, marveč v vojaške svrhe. Vprašala sem več Albancev, če se ne boje zbog tega laške odvisnosti, a sleherni izmed njih mi je odgovoril, da zna Albanija ceniti svojo svobodo in ne bo nikoli več pripoznavala tujega jarma. Dobesedno sem slišala govoriti: »Italija naj daje, če hoče. Tudi Anglija daje. Toda Albanci smo lokavi. Zato ne dajemo nikomur nikakih garancij.« A Italija računi z dejstvom, da je denar sveta vladar. Čas bo pokazal, kdo je računil bolje.

Še nekaj besed o šolstvu. Zakonska Dako sta izposlovala pri oblasti tudi okoli 70 letnih štipendij za albanske dijake v inozemstvu. Štipendisti se morajo zavezati, da bodo po dovršenih študijah brezpogojno na razpolago državi, če bi jih zvala tudi v najbolj hribovske kraje. Tako razpošilja vlada od leta 1928. letno do 70 učiteljev-pionirjev na vse strani, da zarežejo prve brazde v ledino albanske prosvete. Poleg omenjenih šol ima Albanija še gimnazijo v Skadru in Korču, tehniško šolo v Tirani, in gradi v bližini Drača prvo albansko univerzo.

Tako se polagoma dela dan tudi pri naših južnih sosedih. Vem, da so ti podatki nepopolni, a v kratkem času, ki mi je bil na razpolago, nisem mogla izvedeti več. Kogar zanima, naj se o priliki sam napoti proti jugu. Ne bo mu žal. Cene so zmerne in razbojnikov se ni treba več bati, sedanja vlada je vzpostavila v državi popoln red.

Res je, da je potovanje proti severu mnogo udobnejše, a tudi Albanija ima svoje čare. S svojim siromašnim brodomjem, s svojimi monotonimi pokrajinskimi slikami, s svojo vse prej nego kraljevsko rezidenco, s pestrostjo svojih narodnih noš in običajev, pa tudi s svojo izborno črno kavo, ki jo nataka in ponuja brez prestanka, ostane človeku v neizbrisnem spominu.

* Kristo Dako, avtor knjige »Albania, The Masterkey To The Near East«.

Lojze Zupanc:

Računstvo v delovni šoli.

V mladini je treba vzgojiti praktični čut; to se pravi: vzgojiti jo je treba tako, da bo mislila, opazovala in delala!

Edison.

Žarišče novodobne šole je v principu dela, samostojnega, produktivnega dela. Vse naše prizadevanje v tem pravcu — kako bi prilagodili posamezne mentalitete temu mogočnemu gibanju — ni nič drugega kakor smotreno iskanje po nečem novem, kar naj bi v naše razrede prineslo več otroškega smeha, sreče in obojestranske zadovoljnosti. Po Burgerju in Kerschensteinerju otrok ne sme samo pasivno sprejemati, nego naj se tudi neprisihljeno izraža, ustvarja iz sebe: skratka, naj postane — aktiven...

Ročno delo v šoli je velikega pomena. Ne sme pa se specializirati v rokodelstvo, temveč naj bo vedno le v pomoč ostalim predmetom v današnji novi šoli. Taka šola bo potem zares produktivna. Praktično spoznavanje, ki se mu mora deca polagoma privaditi, bo v odlično pomoč ostalim predmetom, celokupnemu pouku.

Pri vsej širokopoteznosti pa ne smemo pozabiti, da je ta duh zavel iz Nemčije, iz tiste visoko industrijske Nemčije, iz katere se rekrutira procentualno največ proletariata.

Naš narod je čisto drugače usmerjen. Mi ne moremo govoriti o kaki visoki industriji, o proletariatu, kajti naša država je agrarna, naš narod seljaški — kmet.

Zato bi tudi ne bilo pravilno golo posnemanje tiste novousmerjene šole, ki jo imajo Nemci, ki so industrijsko — proletarsko orientirani. (Izjemno so slični primeri mogoči le v industrijskih krajih. Kot primer takega prizadevanja, ki pa je za naše posplošene razmere le lokalnega značaja, naj mi bo dovoljeno imenovati delovanje tovariša Pibrovca, ki ima na Jesenicah na Gorenjskem zares idealno deco, kateri lahko servira tisto obliko moderne vzgoje, ki jo zastopajo nemške pedagoške revije). Sicer pa se njena izkustva lahko presadijo v naš milje, seveda v izpremenjeni obliki. Tu mislim predvsem na obliko novodobne šole na kmetih.

Praktična stran ročnosti v zvezi z ostalimi predmeti je sploh tako evidentna, da je vsako posebno poudarjanje teh izsledkov skoro odveč. Vendar bi tovariše, ki se boje, da jim »novotarije« ne bi uspele, rad opozoril na način, ki se lahko uveljavi v naših podeželskih šolah.

Največje strašilo v šoli je našim malčkom ura računskega pouka. Že doma so se nekateri od starejših bratcev in sestic naučili šteti do deset, včasih še celo dalje, toda kaj kmalu spoznajo, da jim ta učenost ne zadošča, ko je treba prištevati do deset.

Že Pestalozzi se je ogreval za nazorni princip pri računskem pouku. Razni metodiki poznejših dob so ta princip izpopolnili in ponazorovanje je bilo več ali manj tesno zvezano z računskim poukom. Šablonska stran je bila le v preveč »šolskem« ponazorovanju. Tako so naši očetje v elementarnem razredu pridno premikali kroglice, postavljali po katedru kocke, risali in šteli pike, križce, zvezdice itd., da so si predočili nazorno sliko računske operacije prištevanja od 1 do 10. Čisto prav! Hiba je bila le v tem, da so delali le izbranci, običajno najboljši računarji v razredu, medtem ko so ostali, zlasti manj nadarjeni le v vidnih zaznavah sprejemali lekcije... Toda, priznati moramo, da so se naučili dobro računati, mogoče še celo hitreje

kakor v današnjih novodobno orientiranih šolah (čemu bi sicer Grube pripočel za elementarni razred razmotrivanje števil od 1 do 100, kar se je pa v poznejši praksi izkazalo kot nemogoče in so preobširni številni obseg skrčili kmału na številni obseg 1 do 20?), toda ne smemo pozabiti na vse skrbi, solze, jezo itd., kar vse je bilo neločljivo združeno z »najhujšo« uro šolskega pouka.

Nova šola stremi za tem, da bi bili prehodi iz domače hiše v šolo, od igre k učenju za deco kolikor mogoče neopazni. Dalje stremi za tem, da bi bili pri učenju aktivni vsi učenci, torej v našem primeru spontano se udeležujoči pri ponazorovanju raznih računskih operacijah. Moderna šola zahteva, da se ponazorovanje vrši s konkretnjšimi predmeti kakor so kocke, križci, zvezdice, računala... kar vse preveč diši po šoli. Prenesti dom z vsem veseljem, skrbmi, težavami, ki se porajajo v kmetski družini, je tista umetnost, ki je izražena v geslu moderne šole, ki navidezno tako preprosto zveni: *I z ž i v l j e n j a z a ž i v l j e n j e!*...

Zato se mi zdi absurdna vsaka razdelitev ur po predmetih v elementarnem razredu, tako tudi stroga delitev začetnega stvarnega pouka, tega najvažnejšega predmeta v elementarnem razredu in računskega pouka. Ta dva predmeta naj bi se opirala drug na drugega. Le na ta način se bo v pouku dosegla tako zaželjena koncentracija.

Prenesti življenje in potrebe našega kmeta v šolsko življenje ni baš lahko. Kakor je življenje pestro, vedno izpremenjajoče, tako naj bo pester in vedno izpreminjajoč tudi pouk v šoli. Dve družini sta si različni, dve vasi drugačni v svojih mislih, običajih, narečju, dve šoli, četudi sosednji, sta lahko dobri, toda čisto različni, prikrojeni ožjim potrebam ljudstva: torej *i n d i v i d u a l n i!*

Navesti vam hočem, kako sem v svoji praksi izvedel koncentracijo pouka v elementarnem razredu.

Bela Krajina je bogata na kostanju. Ta sadež smo uporabili v šoli kot ponazoritveni pripomoček pri računskem pouku. Pri preprostem igranju, nabadanju kostanj na paličice so otroci pokazali veliko veselja, včasih tudi iznajdljivosti. Pričeli smo s tem, da smo na vsak konec paličice nabodli po en kostanj. Otroci so dobili vidno in čutno zaznavo števila 2. Tudi so zdaj smiselno vedeli, da je 1 in 1 res 2, ker so se o tem prepričali.

Ker pa sem že poudarjal, da je začetni stvarni pouk baza vsemu nadaljnjemu delu, moram to trditev utemeljiti: med tem delom, igranjem, če hočete tudi računanjem, smo pridno klepetali — otroci so pripovedovali, kaj so oziroma kaj bodo napravili. Čisto neprisljeno so navalili na me kopo vprašanj. Hej, čez par dni smo si bili že čisto domači! Nobenega sramu, zardevanja in trmoglave molčečnosti ni bilo. Meni pa je bilo stališče zelo olajšano; v nekotiko dneh sem spoznal vsakega otroka z vsemi njegovimi vrtilinami, napakami in ev. organskimi hibami v izražanju itd. ...

Igrali smo se torej, pogovarjali prosto in neprisljeno ter računali.

»Koliko pa je 2 in 1?« Vzel je vsakdo iz škatlice 2 paličici in še eno paličico. Isto smo storili s kostanji.

»Otroci, vsak kostanj mora dobiti v trebuh 1 luknjico in v vsako luknjico po 2 konici!«

Šlo je počasi; mislili so in slinili z jezički bradice, končno so čisto samostojno napravili — trikotnik. »Štejmo kostanje!« — 1, 2, 3! Počagoma se je izcimil račun: 2 in 1 je 3! Poleg tega smo se seznanili z likom, ki je bil pred nami na klopi. Ker ima tri ogle in tri kote smo mu dali ime *t r i o g e l n i k* ali *t r i k o t n i k*. (Ura računskega in stvarnega pouka združena z oblikoslovjem: koncentracija!)

»Vzemte še en kostanj in še eno paličico!«

Zopet isto: »Vsak kostanj naj dobi eno luknjico in dve konici!«

Naenkrat smo dobili lik. Dali smo mu ime četveroogelnik ali četvero-kotnik. Seveda smo prej prešteli vogelčke in kote! (Zopet pridobljeni pojmi iz oblikoslovja!)

»Kdo zdaj že ve, koliko je 3 in 1?« — Štiri! Pa smo ta račun napisali na tablo, učenci pa na svoje pole papirja. (Pismena vaja!)

»Zdaj pa zamenjamo številki!«

In smo izračunali, da je 1 in 3 tudi 4. Zdaj ni več bilo treba posebne muke, da smo dognali, da je tudi 2 in 2 samo 4!

Preobširno bi se zavlekla razpravica, da bi vam našteval ves postopek prištevanja od 1 do 10. Treba je le malo iznajdljivosti, odpreti otrokom oči, da bodo gledali in spoznali stvari, mimo katerih hodijo sleherni dan z zaprtimi očmi, pa se vam bo nabralo mnogo takih primerov, ki jih boste z uspehom prenesli v ukaželjne otroške glavice. (Kakor sem jaz v svrhu nabiranja uporabil kostanj, boste vi uporabili sadeže, ki so v vašem šolskem okolišu najbolj razširjeni!)

Zdaj pa k odštevanju! Pojmu »m a n j« in znaku zanj smo posvetili kar eno celo uro. Preveč kajne? Nič zato! Bogato se nam je obrestovala pozneje.

Preenolično pa bi seveda bilo večno manevriranje s kostanji. Delovna sola zahteva pestre izpremembe, neprestanih doživetij. Opustili smo za par dni pravo manualno delo in se naslonili na intuitivno spoznanje otroškega — kmetijskega sveta. Na kratki ekskurziji v šolskem okolišu smo srečali berača z eno nogo. Človek ima dve nogi. Vemo! Berač jih nima. Ena noga mu manjka. 2 nogi manj 1 noga je 1 noga! — 2 manj 1 je 1! — In mahoma se je ves pouk postavil na glavo. Iz računstva smo neopazno prešli na pripovedovalni nazorni nauk. Pogovarjali smo se o revežu, ki ima samo eno nogo... (Vzgoja socialnega čuta!). Na paši je skakal kozliček. Kadar je poskočil, je dvignil prednji ali pa zadnji nogi. Ima 4 noge! Kadar poskoči, dvigne 2 nogi! Takrat stoji za kratek čas samo na 2 nogah!... 4 manj 2 je 2! itd. Toda tudi pri teh opazovalnih nalogah se mora javiti princip samodelavnosti! Učitelj naj samo navaja na smiselno opazovanje in vodi otroški razgovor. Izbegavati pa je treba sleherno neprijetno in dolgočasno opazovanje!

Na podoben način (z mehanskim in tudi zgolj razumskim uveljavljanjem) naj se v 2. razredu razširi številni obseg od 20 do 100.

Bazo vsemu poznejšemu računstvu v višjih razredih mora ustvariti deca v 2. razredu z znanjem n a š t e v a n k e. Ona je tisti »oslovski most,« ki ga mora prekoračiti vsakdo pred vstopom v 3. razred. Tu naj se zopet uveljavijo ponazoritve s konkretnimi, najboljše živimi predmeti: (Razred, klopi, število učencev v eni klopi, v vseh klopeh; šolski vrt, drevesnica, število gredic, število dreves na eni gredici, na vseh gredicah itd.). Toda ves trud s ponazoritvami odpove, ako ne prispevajo učenci sami k učenju naštevanke precejšnjo dozo marljivosti. Ne pomaga nič! Uriti se morajo v neprestanem ponavljanju, da jim preide naštevanke v kri in meso! Zdaj pride do izraza vežbanje naštevanke do mehanske spretnosti! Vse drugo odpove in rodi le neuspeh.

Pri ostalih računskih operacijah: prištevanju, odštevanju in dopolnjevanju v številnem obsegu od 20 do 100 stopijo v ospredje mere: dolžinske (m, dm, cm), votle (hl, l), utežne (kg, dkg), vrednostne (stotak, desetak ali »kovač,« dinar, para... Vsak učenec naj bi imel med svojo zbirko samoučil tudi »šolski denar«; listke s številkami in okrogle papirnate novce. Vse naj pa bi napravil sam pri uri ročnega dela, (časovne) leto, mesec, teden, dan, ura, minuta. »Mnogo meriti,« je ves problem računskega pouka v 2. razredu!

Součenci naj se med seboj merijo v višini, merijo naj dolžino, širino in obseg raznih predmetov v razredu. Tako bodo indirektno prisiljeni, seznaniti se z različnimi oblikami metra (trgovski, krojaški in tesarski — »pašet« — meter). Ko je vsa ta učenost že usidrana v njihovih glavicah, se s pridom uporabljajo razne stvarne naloge.

Stvarne naloge naj bi bile nekako vglabljane pri računskem pouku. Tam, kjer odpovedo manualne zmožnosti, naj bi se nadaljevala uporaba raznih računskih operacij v stvarnih nalogah. Seveda bi bilo nezmislno, gojiti stvarne naloge v oblikah, ki podeželsko deco ne bi zainteresirale, saj vemo, da sta duševnost in značaj otroka odvisna od okolice, ki ga obdaja. Vse duševne dispozicije, ki jih razvija vzgoja ali se razvijajo same, dajejo celotni duševnosti in njenemu subjektu določeno obliko. Tako bi bilo brezplodno obravnavanje tistih momentov v stvarnih nalogah, ki jih otrokovo doživetje še ni doseglo. Kmetškega otroka bodo zanimale smiselne in realne obravnave v stvarnih nalogah, tiste izkustvene, ki dajejo njegovemu »jaz« svoj poseben, kmetiški pečat.

Zanimal ga bo gozd, množina posekanih debel v gozdu, količina enkratnega, oziroma večkratnega prevoza takih debel do domačije (naštevanka!), in čas, ki ga porabi tako delo. Dalje bo doumeval obravnavo stvarnih nalog, ki se nanašajo na »semanji dan«; skratka vse tisto, kar njega kot kmeta neposredno tangira. Tu bo več učitelj našel vse polno variant, ki jih bo lahko v zanimivi obliki podal otrokom v stvarnih nalogah.

Toda začetek je težji, kakor se vidi na prvi pogled. Otroka je treba prej pripraviti na obliko, oziroma na poseben vrstni red, po katerem se bodo stvarne naloge obravnavale (naloga, ponovitev, zaključek, račun, odgovor). Ta »šablonizirani« sistem se mora vsaj v početku brezpogojno vepiti v krog otrokovega razumevanja. Spočetka naj bi prednašal naloge učitelj, šele pozneje naj bi navajal učence k razmišljanju in samostojnemu interpretiranju. Predhodno še pa je učence jako zdravo opozoriti — na uporabo raznih merskih enot v stvarnih nalogah, osobito tistih, katerim smo nekoč že dali izraza v čisto manualnem udejstvovanju (razlika višine 2, 3, 4, 5 učencev itd.). Zdaj napovedujejo in računajo naloge učenci sami, učitelj samo korigira.

Zelo vkoreninjena pa je v otrocih navada, da pri takih primerih zelo radi in pogosto rabijo vrednostne mere, n. pr.: »Za moj god mi je dal oče 23 Din, mati pa 28 Din; koliko denarja sem dobil od staršev?« ... itd. — Res, da so take naloge dokaj nestvarne, vendar menda ne boste taki, kakor tisti tovariš, ki mi je nekoč dejal, začuden, kako sem vendar dopustil premevanje teh neresničnih nalog:

»Tisto o denarju je bilo silno lažnivo, kajti v resnici bi mu dal oče 23 brc, mati pa 28 klofut, če bi ju pobaral za godovno darilce!«

Res je to! Naš kmet ima v denarnih zadevah trhle noge in se bo nemara brca pri njem res prej uveljavila, kakor pa dinar ... Toda, čemu naj ne bi dopustili tudi rabo takih nedolžnih domislic? Prepričan sem, da bude otrokovo fantazijo. In to je tudi nekaj!

Sicer pa moderna šola inklinira na strnjeno pouk. Torej smemo deci dovoliti rabo tudi tistih »stvarnih nalog«, ki so plod njene bujne fantazije. Pustimo otrokom, naj mislijo na svoj »bajni svet«, saj bodo še prekmalu izgubili vero vanj ...

POSVETOVALNICA ZA ROKOTVORNI POUK

M. S.:

Rokotvorni pouk v osnovnih šolah na Češkoslovaškem.

Brez ročnega dela ni polnovredne delovne šole. Kakor v Nemčiji in Avstriji je to spoznanje na vsej črti prodrlo že ob pričetku velikega delovnošolskega pokreta tudi na Češkoslovaškem. Nam more biti le v prid, ako zasledujemo ta pokret v inozemstvu in če se okoriščamo s tem, kar se je na področju ročnega dela praktično preizkusilo in dobro obneslo drugod. In to naj bi bil namen naslednjega poročila.

Češkoslovaški šolski zakon od 13. julija 1922. določa, da se mora ročno delo sprejeti v šolski pouk. V smislu te zahteve je ministrstvo za šolstvo in narodno prosveto dne 20. maja 1924. izdalo v obliki podrobnega navodila izvršilno naredbo k omenjeni zakonski določbi.¹ To navodilo naj bi bilo nekak kažipot za triletno poizkusno dobo, vsako leto pa naj bi se o izkušnjah in morebitnih izpreminjevalnih predlogih podajala uradna poročila. Prvi del, iz katerega prinašamo tukaj, kar je bistvenega, vsebuje načelne smernice, drugi pa osnutke učnega načrta.

Osnovna didaktična usmerjenost omenjenega navodila se krije skoraj popolnoma s tozadevnim današnjim stanjem v Nemčiji, osnutki načrtov za učno prakso pa kažejo mične primere glede posebnosti bratske dežele in češkoslovaškega naroda. Praktičnega dela žal ne moremo v našem listu objaviti v celoti, ker nam za to nedostaje prostora, pač pa hočemo naše čitatelje seznaniti z načeli in glavnimi smernicami, ki veljajo za rokotvorni pouk v ČSR. Evo jih v izvlečku!

*

V službi vzgoje in pouka nastopa ročno delo kot učni princip kakor tudi kot učni predmet. Ono naj bi harmonično razvijalo duševne in telesne sile s tem, da sproži v učencih voljo za delo in samotvornost. Iz notranje potrebe izvirajoč — iz nagona, izražati se, proizvajati, ustvarjati, izsledovati, sestavljati — razvija, vodi in ureja rokotvorni pouk ročno izražanje tako, da se doseže čim večji dobiček v izobrazbi. Ročno udejstvovanje zaključuje poprejšnje miselno delo, združuje duševno in telesno delo, daje izkušnje za stvarno in motorično izobrazbo ter polaga temelj praktični inteligenci. Razum, spomin, nazornost, logično mišljenje se z njim vežba in krepi. Predvsem naj bi ročno delo vzbujalo v mladostniku veselje do dela, razvijalo njegove osebne zmožnosti in jačalo zaupanje v samega sebe. Ob njem naj bi se razvijale čednosti, kakor potrpežljivost, vztrajnost, natančnost, marljivost ter smisel za red in snago. V skupnem delu naj bi se poglobljajl smisel za zajedniško življenje. Izobrazbeno vrednost ima ročno delo še nadalje, ker vzgaja okus in služi razvoju in krepitvi celega telesa. Ono je središče znanstvenega in čuvstvenega naziranja o naravnem materialu ter izhodišče za spoznavanje kulturnega razvoja. Tudi za izbiro poklica je velikega pomena.

V metodičnem oziru se ročna dela naslanjajo na nagnjenja in zanimanja otrok, kakor jih pač kažejo otroške posebnosti in donšajo posamezni letni časi ter pomembni in mikavni dogodki v naravni ali družabni okolici

¹ Věstnik Ministerstva Školství a národní osvěty. Letník VI., zvezek 7 (Praga).

učencev. Prilagoditi se morajo, kakor nanese potreba vzgoje, socialnim prilikam, splošnemu značaju in običajnemu poklicnemu življenju pokrajine, mašlim potrebam vsakdanjega življenja v družini, šoli, okolici in lahko nabavljivemu materialu.

Šolsko ročno delo mora biti v neposredni zvezi z vsem ostalim poukom (zlasti z domoznanstvom, realijami in računstvom), ono poživlja in uresničuje abstraktna pravila, pogloblja in utrjuje učno snov, nudi izkušnje, ki tvorijo podlago za stvarno izobrazbo, daje priložnost za obdelavo iz učne snovi zadobljenih pobud in za praktično uporabo izkušenj iz šole in doma, išče stike z oblikoslovjem in risanjem, seznanja učence z načeli mehničnega dela, je sredstvo za pridobivanje tehniške spretnosti, obsega pa tudi dela na šolskem vrtu in v prirodi ter poizkuse s samostojno izdelanimi aparati.

V šolski praksi nastopajo ročna dela postopno v različnih oblikah: na nižji stopnji kot igra, na srednji stopnji kot igralno delo, na višji stopnji kot delo.

Ročna dela naj otroka postavljajo pred naloge ter ga naj vzpodbujajo k lastnemu izražanju in lastnemu odkrivanju. Meriti morajo na to, da otrok samostojno misli, išče, preizkuša in da se po lastnih potih dokoplje do tega, da si prisvoja spoznanja in rešuje naloge. Zato je dajati prednost lastni preizkušnji, lastnemu odkrivanju, prosti izbiri delovnih snovi in tehnik pred delom po navodilu in popisu, iz kake določne snovi in po predpisani delovni metodi. Vzbuja in pospeševati je treba samostojne ustvarjajoče sile, osebne zmožnosti morajo priti do polne veljave. Od prakse se naj prestopi k teoriji. Po možnosti bodi izhodišče vsakega pouka resničnost, pri čemer naj se ne zamudi prilika, da se z delom potrdijo teoretični predpogoji. Navajati je treba učence k neposrednemu spoznavanju prirode in snovi, prav tako k resničnemu delovnemu napredku in pravilnem ravnanju z materialom. Učencu naj se da pravica, da tvega lastno izbiro, prav tako pa tudi pravica in odgovornost proste volje. S tem se zviša zanimanje učenca za moralni in materialni uspeh njegovega dela in za osebni napredek ter stopnjuje vzgojna vrednost delu, obenem pa pospeši njegovo duševno delovanje in prizadevanje. Vse to pa najlaže pripomore k temu, da se prisiljena zunanja disciplina nadomesti s prosto notranjo disciplino, ki izvira iz prave duševne udeležbe pri delu. Razen tega naj bi bila ročna dela učencem tudi v zabavo in razvedrilo ter protiutež k sedenju.

Vsako delo je treba psihološki utemeljiti, biti pa mora tudi od otroka notranje zaželeno. Njegova vrednost ni v izdelku, v gospodarski vrednosti, in se tudi ne sme kakor pri odrastlih presojeti s stališča koristnosti; njegova vrednost je v tem, da nudi priložnost za izdatno, vsestransko, radostno in primerno zaposlitev otrok, tako da otroci pridobljene zmožnosti na vsakem kraju in v vsakem primeru lahko uporabljajo — torej v njegovi vzgojni in izobrazbeni vrednosti. Kot merilo naj služi iskanje lastnih potov, ne pa množina pridobljenih spretnosti. Delo naj se otrokom priljubi in bodi starosti, nagnjenju, potrebam, silam in zmožnostim primerno.

Pri obdelavi raznih snovi je treba upoštevati vrsto materiala. Vsakokrat naj se izbere tehnika, ki danemu materialu najbolj ustreza in čigar svojstva se dado posebno uveljaviti. Predvsem naj se uporabljajo najlaže dostopne snovi, osobito take iz domače okolice. Pri izdelavi je dajati prednost praktičnim predmetom pred izključno okrasnimi predmeti. Olepševanje je na mestu le tam, kjer to zahteva zvišana prikladnost in utemeljena potreba po lepoti.

Ročna dela spravljajo učne predmete v primerno zvezo, tako da jih združujejo na podlagi otroškega življenja, učne snovi, potreb in ustvarjajočega

izražanja učencev. Učni postopek se izpremeni v toliko, da se pasivna akroamatična metoda in pasivno sprejemanje pretvori v živo izražanje otroka v ustvarjajočem delu. Otroci živahno zasledujejo razvoj vsega šolskega dela, ki meri na to, da se približa življenju. Kot vodilni učni princip nastopajo ročna dela ob vseh mogočih prilikah in kot učni predmet v posebej odmerjenem času, vendar vselej v zvezi z ostalo učno snovjo. Napredovanje in izbiro ročnih del je treba tako urediti, da se na nižjih stopnjah pri mlajših učencih najprej zaposli glavno mišičevje, pozneje naj se ob napredujoči starosti izbirajo dela, ki zaposlujejo tudi nežnejše mišice.

Iz učnega načrta je treba izločiti: zdravstveno spotikljiva dela (n. pr. fina dela z rezljačo), rokodelska in obrtna dela z namenom, okoriščati se, slepo posnemanje vzorcev, malenkostna krasilna in brezokusna dela, dela, ki kvarijo šolsko opremo, predraga, dolgo trajajoča dela, ki presegajo moči otrok.

Šolski praksi naj se po potrebi pridruži pouk o uporabljenem materialu, delovnem orodju in delovnih tehnikah, notranji opremi delavnic, zdravstvenih merah, o kalkulaciji nakupne in prodajne cene in o pomenu materialnega dela sploh.

Da učenci spoznavajo metode domače industrije, razvoj tehnike in proizvodnih sredstev, obseg proizvodnje v posameznih strokah (tkanje na okviru, na statvah v domači industriji, tekstilni industriji — obdelovanje lesa v domači industriji — lesni industriji, lončarstvo v domačih delavnicah, tovarne za keramiko itd.), je prirejati, oziraje se na krajevne razmere, poučne izlete v delavnice in tovarne ter posecati navadne sejme, velesejme, razstave ter uporabljati primerne učne filme.

Vzgojnemu ročnemu delu odmerjene učne ure se lahko ob potrebi vvrščajo med druge predmete ali se naj lestem priključujejo. Ako je v kakem razredu ali oddelku več nego 40 učencev, se lahko učenci poučujejo po skupinah, pri čemer odpade na skupino polovica učnega časa. V osnovnih šolah poučuje vzgojna ročna dela razredni učitelj.

Na osnovi razvitih načel izdelajo posamezni učitelji vzgojni in učni načrt, oziraje se na psihološke, pedagoško-didaktične, kmetijske, socialne, časovne in krajevne razmere in upoštevajoč razlike in posebnosti naroda in pokrajine.

NASTENSKI REKI IN PREGOVORI ZA ŠOLSKE DELAVNICE.

1. Ostani vedno vajenec, potem postaneš mojster!
2. Delo je življenje, brezdolje je smrt.
3. Delo je hotenje. Herbart.
4. Roka izvršuje, kar tvoj duh izmodruje.
5. Ročna dela silijo k razmišljanju in mičejo k iznajdljivosti. Blasche.
6. Ne samo posnemati, marveč nekaj moraš iznajti!
7. Z vsakim delom raste tvoja moč.
8. Vloži vse svoje srce in vso svojo ljubezen v svoje delo!
9. Preprostost (tehnika) in resničnost (material) je lepota.
10. Kar zmorejo drugi, znaš tudi ti.
11. Opravi vsak posel tako, kakor da bi hotel izvršiti najboljše delo svojega življenja!
12. Za vsako delo — tudi za najmanjše — je treba časa.
13. S silo se ne da vse opraviti.

RAZGLED

Vzgoja k odgovornosti. Najvažnejši nosilec socialne in državljanske kulture je čut odgovornosti, in najnujnejša zahteva socialne pedagogike je, dajati mladini namesto samih naukov o dolžnostih bodočega državljana kar največ prilike za vaje in udeleževanje odgovornostne zavesti. Tu je treba iskati pravega vzroka za visoko socialno-pedagoško vrednost, tako zvane samovlade in samouprave učencev.

Značilno je, da ima ta pedagoška ideja svoj izvor v državljanskih preudarkih. Mladina naj bi se že zgodaj navajala na to, da se v najožjem krogu vežba v čednosti državljanske odgovornosti in da na dostojen način sodeluje pri vzdrževanju javnega reda.

Samovlada v šoli učencu nikakor ne prihrani poslušnosti in ubogljivosti, nasprotno, ona zahteva celo mnogo več prave podreditve nego učiteljeva avtoritacija, ker učitelj vendar ne more sam vsega kontrolirati, kar naroči, toda ona poslušnost in ubogljivost je prostovoljna pokorščina, in v tem je zapaden tako izredno izobrazujoč in dragocen element te cele naprave za državljansko vzgojo.

Pokorščina nasproti zakonu je v veliki meri vprašanje navade in vaje v samodisciplini. Ako se otrok s samovlado v šoli navadi na to, da se sam disciplinira, se s tem nauči najvažnejše lekcije za svoje življenje. Enostranska avtoritetna pedagogika, ki se je udomacila v mnogih naših šolah, t. j. pedagogika, ki pozna le avtoriteto in zakon ter ne dopušča nobene prave samoodgovornosti, najbolj kvarno vpliva na spoštljivost pred avtoriteto, zakonom in redom. Sploh je to največja in najbolj razširjena zmeta in samoprevara v starejši generaciji naših pedagogov, da si mnogi od njih domišljajo, da so mladino res vzgojili k pokorščini, med tem ko je njihov enostranski avtoritativni sistem prav za prav vzgojil le uporneže, zaklete sovražnike avtoritete, ljudi, ki so leta in leta vse duševne sile koncentrirali na to, kako bi mogli nekaznovano kršiti zakon ali mu dati kako brco.

Tisti pedagogi, ki o samovladi učencev nočejo nič slišati, ker se boje, da bi zaradi tega trpela učiteljska avtoriteta, sploh ne zaslužijo imena »vzgojitelji«. In zlasti za državljansko vzgojo so docela nesposobni. Saj baš ta pedagoška naloga brezpogojno zahteva, da se učenec naj ne uči samo, navodila za red od zgoraj sprejemati, temveč da se mu naj da tudi prilika, da lahko s svojimi vrstniki sam vzdržuje red. Šele to sodelovanje pri vzpostavljanju in

uveljavljanju reda vzbudi njegovo zanimanje za red v šoli ter ustvari v njem razpoloženje za vsako vrsto spoštljivosti pred zakonom in disciplino. Sploh se obnese vsaka vzgoja šele sredi prostosti in žive akcije — če pa vzgajaš le pasivni disciplini, bo tvoj gojence vedno ravnal nedisciplinirano. Šele v samotvornem redovnem delu se razodene in preizkusi popolna pokorščina, t. j. da učence res sledi temu, kar avtoriteta od njega zahteva. Kdor tedaj avtoriteto enostranski prenapenja in ne daje gojencu nobene prilike za samostojno udeleževanje in samoodgovornost, onemogoča svojim učencem baš najfinejši akt pokorščine, namreč prosto in ustvarjajoče posnemanje in nadaljnje izoblikovanje do sedaj le od zunaj zadobljenih smernic in pravil.

Nekateri pedagogi pravijo: »Niti na misel mi ne prihaja, da bi svojo avtoriteto delil z organizacijo svojih gojencev, avtoriteta mora biti enotna in nedeljiva.« Takim kratkovidnim avtoritetam bi jaz odgovoril: »S tem, da samotvorne organizatorne sile učencev podcenjuješ in preziraš ter od sodelovanja izključuješ, si še dolgo nisi zagotovil enotnosti vzgojnih sil, nasprotno, s svojo diktatorsko enostranstvo si jih šele bolj razcepil ter v onih velikih silah, ki bi jih lahko pritegnil k aktivnemu sodelovanju, brez potrebe izskal tajno upornost, vse to pa, ker nisi spoznal in pravilno ocenil pedagoške teže in sugestivne moči zajedniškega duha v mladini in rojenih voditeljev med dečki. Ako se ti posreči, te organizatorne nagone z vsemi njihovimi skritimi vzgojnimi silami vpreči v službo reda, ako ne pridobiš njihovega kolektivnega udeleževalnega nagona s pozitivnimi nalogami zase — tedaj ostane vsa tvoja avtoriteta le navidezna avtoriteta, ker ji nedostajajo resnične voditeljske sile — mladina ti izkazuje pokorščino le zunanje, odreka pa ti vsako zaupanje in vsak vpliv na svoje osebne zadeve in svoje notranje življenje. Voditi mladino in resnično avtoritativno na njo vplivati moreš le tedaj, če si pridobiš čim več vpliva na njeno notranje življenje, kar pa je možno le na ta način, če se v to življenje samo poglubiš in mu daješ priliko za vaje, namesto da ga nezaupljivo in ovisraječo odrivaš v stran. Razkolje in razcepi se torej avtoriteta baš takrat, ako med dejanski obstoječo avtoriteto zajedniškega duha in vzgojiteljevo avtoriteto ni nikakega soglasja. Baš to vojno stanje med tema avtoritetama je bila največja slabost dosedanje pedagoške prakse. Nič ne more bolj zbegati notranjega življenja

mladih ljudi nego to neprestano nasprotno delovanje obeh omenjenih vplivov in njihovih povsem nasprotnih zahtev do značaja. Ta dualizem vzgojnih avtoritet se lahko izloči edinole z vzajemnim delom med zajedniškim duhom in pedagogom, ki je organizirano v samovladi.

•

Gotovo je ena velikih nalog vzgoje, da se pripomre mlademu človeku do razvoja njegovega notranjega življenja. Njena druga, prav tako važna naloga pa obstoja v tem, pomagati otroku do tega, da se nekako izvije iz svojega tesnega in enostranskega notranjega življenja ter zraste v širši življenski krog nego je oni, ki si ga je izbral prostovoljno. Ta stran vzgojne naloge pa se da rešiti le z avtoriteto. Zato ne smejo razne oblike samovlade tako enostranski uravnjavati šolskega življenja, da bi se zabrisali simboli spoštljivosti in oblike pravilne razdalje (distance) med obema generacijama, t. j. med vzgojitelji in gojenci.

Splošno tovarištvo med gojenci in vzgojitelji brez vsake ostro začrtane razdalje, brez vsakega jasno označenega položajnega reda glede funkcij, je z resnično vzgojo nezdružljivo. Premoč voditelja in vzgojitelja se mora, da postane pedagoški učinkovita, vsekakor tudi s trdnimi zunanjimi mejami in običaji podčrtati. Vzgojitelj se ne sme preveč izenačiti z onimi, ki jih naj vzgaja — to zmede gojenca tja do globine njegovega podzavestnega življenja. Človek je v svojem jedru razuzdano bitje, ki ne pozna nobenih mej in kaj rad precesnjuje samega sebe; celo mnogi izmed najboljših se ob tem nedostatku pogube. Nespametno uporabljati in prenašati demokratski princip na odnos obeh generacij, je zato nevarna pedagogika, ki najbolj škoduje onim, ki bi jih radi na ta način dvignili, ker lahko v njih povzroči popolno zmedo glede na kompetenco, njihove zmožnosti, pravice in dolžnosti. Samovlada pri mladini naj bi bila le sredstvo, da se učenci na kakem omejenem področju najpreprostejših odgovornosti vzgoje k aktivnemu sodelovanju z avtoriteto, k prostovoljni pokorščini, pa tudi da se v njih vzbudi zanimanje za urejevalne funkcije avtoritete. Vse dalje segajoče, čisto demokratično »občinsko življenje« v šoli učinkuje navzlic socialno-pedagoškemu izhodišču vendarle socialno razdirajoče, ker v mladem človeku od vsega početka ubija smisel za pravo skromnost in za pravilno ocenjevanje

nje samega sebe. (Fr. W. Foerster, Politische Ethik und politische Pädagogik).

M. S.

Učila in nova šola. Važno je vprašanje, kako se naj novi učni način v šoli spoprijazni z dosedanjim stanjem učil. Jasno je, da se mora po tako izpremenjenem položaju, kakor je nastal z delovnim in doživljajskim poukom, del običajnih učil izločiti, drugi del pa na drug način in z drugačnim namenom uporabljati in da je zlasti treba ob vnetem sodelovanju učencev in učiteljev priskrbeti marsikaterih novih učil. V delovnošolski praksi se je v tem oziru že marsikaj pokrenilo, ali treba je, da se to vprašanje še dalje zasleduje ter zbirajo zadavne izkušnje. V orientacijo glede načel za obravnavo tega vprašanja naj navedemo tukaj nekatere smernice, ki jih je objavil Wolfgang Trostendorf v časopisu »Lehrmittelwarte«. Njegove misli o tem vprašanju so naslednje:

»Nova šola odklanja predvsem taka učila, ki predstavljajo snovi in postopke, ki se v resnici brez kake zapreke ali kakega prigovora lahko doživljajo.«

»Nova šola daje prednost učilom, ki so primerna za produktivno delo za vse otroke, pred onimi, ki omogočajo samo učitelju ali kakemu učencu, da se z njimi ukvarja, med tem ko so ostali učenci pri tem pretežno pasivni.«

»Pri izdelavi novih učil po industriji je treba v večji meri uveljavljati delovni princip (duševno in telesno).« (K temu pripominjamo, da je potrebno, da se industrijski krogi posvetujejo s pedagoškimi strokovnjaki).

»Nova šola si na prvem mestu izdeluje taka učila sama, ki pri izdelovanju najbolj kažejo učencu bistvo uporabljenega materiala.«

Posebne vrednosti za pomnoževanje zbirke učil je dobro organizirano zbiralno delo učencev in učiteljev.

Danes primanjkuje predvsem takih učil, ki predstavljajo kulturne, zlasti tehniške pridobitve naše dobe in ki uvajajo učence v razvoj in nastanek življensko važnih stvarnih položajev; tu naj se obrača pozornost na fotografijo in film.

Iz novega učnega načina izvirajoča potreba, da se dostikrat nepričakovano rabijo učila in delovna sredstva, nujno zahteva, da se učila namestijo in porazvrstijo tako, da so nam brez zamude časa vsak hip na razpolago.

Oprema šolskih prostorov mora razen zdravja učencev upoštevati zlasti to, da se z njo omogoči delovna vzgoja. M. S.

Dr. Henrik Tuma: Pomen in razvoj alpinizma. I. naklada. Založba: »Turistični klub Skala«. Cena vezanemu izvodu 120 Din, broširanemu 100 Din. — Naroča se pri navedeni založbi v Ljubljani; pri skupni naročbi 10 izvodov se prizna 15% popusta. Knjiga ima obliko velike 8° in šteje 296 strani; na posebnih prilogah ji je pridejanih 10 planinskih slik iz Julijskih Alp.

Dr. Tuma je zdaj 72 let star, rojen 9. julija 1858. Ob njegovi sedemdesetletnici ga je v »Planinskem Vestniku« (1928., na str. 236) urednik tega časopisa, ravnatelj dr. Jos. Tominšek, v spominskem spisu označil s temi besedami: »Na najrazličnejših poljih je deloval dr. Tuma povsod samostojen v idejah, mislih in v nastopu, pravi polihistor; planinstvo — teoretično in praktično — v vseh svojih posebnostih mu je bilo in mu je središče njegovega telesnega, duševnega, čuvstvenega udejstvovanja. Postal je naš najboljši, vsestranski planinec.« Ker je v prav isti številki (stran 217.) pričel »Planinski Vestnik« objavljati najzaslužnejše dr. Tumovo delo, »Imenoslovje Julijskih Alp« (ki ga je zdaj, 1930., izdalo Slovensko Planinsko Društvo kot samostojno knjigo), je dr. Tominšek pomen dr. Tumovega delovanja še poudaril, nanašajoč se konkretno na to Imenoslovje: »Za oko sama imena in številke, za njimi in ob njih pa na stotine planinskih potov in vzponov! Dolga leta — ena cela človeška doba — preiskav, poizvedovanj, študij, preudarjanj, vznetek iz ogromnih zbirk, izraz železne vztrajnosti pri iskanju resnične ugotovitve, temeljno delo za vse čase.« Obenem je obžaloval, da časopis ni mogel izdati obsežnega zemljevida, ki ga je dr. Tuma z izrednim trudom in velikimi stroški sestavil k terminologiji.

Zdaj je »Turistovski klub Skala« izdal i tak toponomastični zemljevid dr. Tumov vsaj za skupino Triglav-Skrlatica (cena 8 Din) i zgoraj navedeno obširno knjigo.

Če bi dr. Tumovo »Imenoslovje« smatrali kot nekaj računski zaključek njegovega planinskega delovanja, bi se mogla njegova knjiga »Pomen in razvoj alpinizma« imenovati njegov ekspozé k temu zaključku. V knjigi odkriva pisatelj (kajti tu nastopa kot pisatelj), kake sile in kateri nagoni so ga privedli in končno trajno uvedli v planinstvo, tako da je planinstvo končno postalo tisto torišče njegovega udejstvovanja, kamor se je od dnevnih poslov zatekal najprej nekako nagonsko, zadnjih trideset let pa zavestno in dosledno; planinstvo mu je res postalo središče interesov in baš nanj je nanašal tudi razne

postranske vede, s katerimi se je pečal. S svojimi životopisnimi podatki, ki jih čitamo v knjigi na str. 241. do 253., nam to dejstvo dovolj jasno sam izpričuje, za dušeslovca važno poglavje. Bralce »Popotnika« bo zanimalo, da je bil dr. Tuma najprej učitelj; pustil je službo, ker v njej ni imel dovolj svobode, in se je privatno pripravil na gimnazijsko maturo ter nato dovršil pravne študije. Če pregledamo po njegovem poročilu potek njegovega učenja in študija, vidimo, da je bil vse življenje prav za prav samouk; usposobila ga je za to njegova izredna nadarjenost, napotila pa njegova samosvojest in strastna težnja po neodvisnosti v delu in sodbi. Spričo tega je jasno, da mu je življenje bilo polno konfliktov: z drugimi, z življenjem, vsekako tudi s samim seboj; poleg velikih uspehov mu je iz istega razloga bilo usojenih dosti težkih razočaranj; izzval je mnogo nasprotstev, ker je sam brez pomisleka kazal na nasprotnike v nazorih. Njegova skrajno kritična, že polemična natura hoče povsod korigirati, njegova egocentričnost pa kaj nerada priznava upravičenost nasprotnikovih argumentov.

Tako je tudi pričujoča knjiga v bistvu vsa polemična, ker nasprotniki seveda ne pridejo do besede, je knjiga na nekih mestih tudi enostranska, ponekod nepotrebno robata. Krivična pa je našemu slovenskemu planinstvu; kar se tiče planinstva, smo mi Slovenci med prvimi v uspehih, a dr. Tuma nas omalovažuje in n. pr. o zaslugah Aljaža ne pove drugega, nego da je postavil stolp na Triglavu, a Frana Kocbeka, pravega očeta Savinjskih Alp, kot planinca niti ne omenja. Mislim, da ta (po našem mnenju) nedostatek izvira iz pojmovanja »alpinizma«, kakor ga razvija dr. Tuma. Baš pojmu »alpinizma« je posvečen glavni del knjige; vpraša pa se, je li pojem, kakor ga določuje gosp. pisatelj,* res pravičen in edini. Ako je pravičen, potem Slovenci res nimamo več pravih alpinistov, nego tista dva, ki jih sam v knjigi uprizarja, namreč njega samega in ponesrečenega dr. Juga; to sta mu namreč dva tipa alpinizma, nikakor pa ni sigurno, je li za tema dvema tipoma kaj individualiev, ki vsak svojemu tipu ali njegovi varianti ustrezajo. Zakaj se dr. Tuma tako oklepa izraza »alpinizem« in zakaj išče baš temu narejenemu alpinizmu obseg in vsebino? S tem si je nalogo tako otežkočil,

* Str. 282.: »Alpinizem je organična zveza ljubezni do prirode s človeško zavestjo lastne moči in njenim udejstvovanjem.«

da je nerešljiva do tiste meje, ki bi nas zadovoljila. Mi Slovenci smo bili in smo planinci, in vedno več nas je planincev; pa natančno vemo, kdo in kdaj je planinec! Prav tako tudi vemo, kdaj gojimo kako udejstvovanje kot sport, dasi ne znamo točno definirati, kaj je sport, kakor tudi dr. Tuma ni dognal zadovoljive definicije. — Če pa vzamemo njegovo definicijo alpinizma lepo dobesedno, potem lahko dobimo nebroj »alpinistov«, ki niso — planinci!

Glejte, to je senčna stran pri tej znameniti knjigi, da hoče reševati same načelne probleme; s tem pa se odtegne živim potrebam mnogo prostora v njej. Kajti vse, kar je v knjigi realnega, od dr. Tume zbranega na tisočih potov, v nebroju ur, to je čisto zlato, ki ga imate celo zakladnico, iz katere bomo črpali dolga leta, rekel bi: vedno. Tu sem spada vse, kar se tiče razvoja, točneje kronike in statistike »alpinizma«, po naše planinstva. Za to delo mu bo naš narod vedno hvaležen; s tega vidika je res »naš najboljši, vsestranski planinec«. Tu imamo zbranih nebroj podatkov, ki jih v tej popolnosti nima prav nobena knjiga nobenega naroda. Ker so ti podatki tudi splošno kulturno važni in zanimivi, bo že zaradi njih s posebnim pridom rabil knjigo planinec in neplaninec; knjiga spada v vsako knjižnico.

V knjigo je porazdeljenih na posebnih kartonskih listih 10 slik po fotografijah iz zanimivih delov Julijskih Alp. Posneli so jih priznani amaterji, med njimi najboljši izmed najboljših prof. Janko Ravnik (7), Egon Planinšek (2, on sijajno pogodi nežnost in romantiko), ter po 1: Janko Skrlep in Dana Kuraltova. I pa je italijanskega izvora. Slike sicer nimajo s tekstom nobene zveze, tvorijo pa i po odličnosti reprodukcije kras knjige.

Jezikovo razlago starih krajevnih imen naj prepušča g. pisatelj jezikoslovcem, takisto zgodovinske sklepe historikom; kajti ti se zavedajo, česa ne vedo, a lajku je prerado resnica to, kar mu je všeč.

Aristides.

Zgodovina slovenskega naroda. Najnovejša doba. Spisal dr. Josip Mal. 9. zvezek. 1930. Izdala Družba sv. Mohorja. Strani 337—416.

Letošnji 9. zvezek Gruden-Malove »Zgodovine slovenskega naroda« obravnava dobo zatišja, ki je nastopila pri Slovencih neposredno po Napoleonovih vojnah in trajala tja do leta 1848. Doba kongresov, celjenja ran, ki so jih zadale bojne vihre, doba miru, brez hrupnih zunanjih znakov, a za kulturno snovanje in zorenje narodov izrednega pomena. Za Slovence še posebej. Saj nam je dala največjega Slovenca, po katerem jo tudi označamo kot Prešernovo dobo. Cvet naroda se buja. Slovenski jezik

stopa v ospredje. Najprej, mora h kovačem-slovníčarjem, da ga z abecedarskimi kleščami rinejo naprej. Črkopisni boji so hudi na Kranjskem in v severnih obmejnih krajih. Čebeličarji s Prešernom dvignejo prapor umetne slovenske pesmi in se bore z Janzenisti na eni in cenzorji na drugi strani. Razgibane slovstvene razmere zahtevajo stalen slovenski časopis, ki pride na dan z »Novicami« komaj leta 1843. Na tistem snujejo-slikarji; ti so še najsrečnejši, ker so kolikortoliko nemoteni.

Poleg orisa prosvetnih in slovstvenih razmer podaja dr. J. Mal v tem zvezku pregled šolstva tiste dobe, kar nas utegne še posebej zanimati. Nad 3 desetletja širi trivialka nemški jezik brez uspeha med Slovenci. Učitelji, največ dosluženi vojaki, so nezmožni in slabo plačani pionirji germanizacije. Država leči svoje finance, nima pravega zmisla za šolstvo, ki ga valj na ljudstvo samo. Le-to pa se tudi ne ogreva za ponemčevalno šolo in zahteva slovenske. Škofijski ordinariati na Slovenskem si z izjemo lavantinskega živo prizadevajo, da bi prepričali dunajsko vladu o nenaravnosti nemške šole na Slovenskem. Končno zatisne cesar leta 1829. eno oko in dovoli v šoli poleg nemškega učnega jezika tudi pouk slovenščine. Vendar se šolstvo ni premaknilo dalje, materialne ovire so bile prehude. Le neznamen procent otrok je pohajal šolo. Nekoliko bolje so uspevale in tudi privlačnejše so bile nedeljske ponavljalne šole, ki so jih vodili požrtvovalnejši in sposobnejši duhovniki. Pouk slovenščine v šoli sta poleg drugih zaprek ovirala tudi neenotnost slovenskih jezikovnih razmer in boj za črkopis. Tako se niti trohica pravice slovenskega jezika iz leta 1829. ni mogla prav uveljaviti. Dolgo je še trajalo, preden so bile te pravice končno izvojevane in zaščitene s šolskim zakonom iz leta 1869.

Andrej Šavli.

Mati. Knjiga o slovenski materi. Zbral in uredil Alojzij Bolhar. 1930. Založila Družba sv. Mohorja. Strani 126.

Žrtve žene-matere presegajo gotovo vsako drugo žrtev. Kadar pa se tem žrtvam roditeljice in rednice otrok pridruži še borba za gospodarski obstanek družine, tedaj sega materina žrtev v mučeništvo. Takšna mučenica je slovenska mati. Ob kopici otrok se izživlja in ob gospodinjstvu, v pomanjkanju in trdem delu; še na stare dni so njen delež le grenkosti. Kdo naj bi poleg tega telesnega mučeništva ocenil duhovno delo naše matere v družini. Tiha vestalka in varuhinja našega narodnega bistva in naše besede je, izroča jo od roda do roda. Ona je, ki prede našo misel iz generacije v generacijo in kleše prav za prav dobam lice. Njeno delo je drobno, a brezkončno. Razum ga ne dojame in navadna beseda ne dopove, le pesem po-

etov ga komaj zasluti in poveljuje. Ni ga skoraj našega pesnika in pisatelja, ki bi ga ne zgrabila trpka tragika slovenske matere. Zato srečujemo njen mučniški obraz pogostokrat v slovenski knjigi

Urednik zgoraj imenovane knjige je zbral med našimi najboljšimi novejšimi pesniki in pisatelji 24 pesmi in 18 črtic ter šopke misli o naši materi. Zbirka je dobro mišljena in zasnovana, posrečena in učinkovita gotovo dovolj, saj so v njej zbrane prav gotovo najtoplejše besede, ki so jih kdaj napisali naši pesniki in pisatelji, zato govore res od srca k srcu.

Nima pomena, da bi tu našteval imena, naj samo omenim, da je gradivo zbrano v treh ciklusih: »Trpljenje in junaštvo«, »Zrtev ljubezni« in »Večnim spominom«. V nje uvajata I. Pregelj (Psalm, Naše najvišje) in M. Kmetova (Mati).

Gotovo je bila ta knjižica potrebna zlasti slovenski mladini, med katero se mora vžigati in negovati čisti kult matere. Zbirka bo kaj dobrodošla tudi učitelju in učencu ob priliki materinskega slavlja v šoli.

Andrej Šavli.

Eduard Wechssler: Die Generation als Jugendreihe und ihr Kampf um die Denkform. Str. 256. Quelle und Meyer, Leipzig 1930.*

Delo ima 5 prezanimivih poglavij: — O sociologiji starostne skupnosti — psihologija mladostne vrste — etika voditeljev — metafizika mladostnega duha — klasične osnovne oblike svetovnega umevanja. Knjiga obravnava predvsem dve duševni osnovni izkušnji, ki jih je avtor osvojil po temeljitem študiju diverznih književnosti. Je to osnovna izkušnja o generaciji ali starostni skupnosti kot nositeljici novega in ista o miselni obliki ali miselnem svetu, v katerem se suče vsakočasni boj med mladimi in starimi. — Precej težko čtivo, a zelo hvaležno za tistega, ki se iz ljubezni do stvari vglubi vanj!

Albin Spreitz.

Strmšek Pavel-Polenčan: Zvončki moje mladosti. Ilustriral Kolbič Gabriel. Maribor 1930., strani 32. Cena 6 Din.

Tako je pač, da odložim najmanj vsako drugo slovensko mladinsko knjigo z nezaupanjem, če že ne z razočaranjem, ki mi ga je pripravil pisatelj in včasih še prevajalec povrh. S podobnim občutkom sem obrnil zadnjo stran Strmškovich »Zvončkove«. V tem dragocenem času se je res komaj vredno ustaviti ob tej skromni knjižici na moji polici.

Saj res ne vem, kako bi povedal!

* Z zvezdico označene knjige izposoduje svojim članom »Pedagoška centrala« v Mariboru.

Malo me tolaži zavest, da avtor s to zbirko mladinskih povestic ni zasledoval literarnih tendenc. Po uvodni besedi sodim, da bi brez spomina »na ljubečega očeta in ljubljeno mamico« najbrž ne prišla ta knjižica na svet.

Vsebinsko kakor oblikovno sodijo Polenčanove povestice po večini v prve čase »Zvončka«, ko je bil dobrodošel na urednikovi mizi malone vsak prilično moralno zasukan mladinski spis. Nemara je v posameznih starejših letnikih mladinskih listov vmes še vendar kaj uporabnega blaga, ki ga bo vredno kako ohraniti še vnaprej. Polenčanovi »Zvončki« pa nimajo po večini pravega cveta in ne bodo bogve kako razveselili otroka niti — spomladi, ko je dvakratno povpraševanje za belimi zvončki. V vsej zbirki je samo par črtic, ki se približujejo srednje dobremu mladinskemu spisu (str. 5., 10., 30.), ves ostali književni material pa je brez barvitosti in zato tudi brez učinkovitosti na otroka. V splošnem diši zbirka malo preveč po šolskem čtivu naših čitank vkljub letnici 1930. na platnicah. Tudi vmesne Kolbičeve ilustracije, ki niso nič kaj vzorne za mladinsko knjižico, ne morejo rešiti Polenčanovih povestic.

Ničesar bi prav za prav ne rekel, da bi podobno spominsko snov hranil učitelj samo v svoji beležnici in ž njo sam tako podpiral pouk v šoli. Vsekakor pa se mi zdi odveč, da bi morali tako skromno (po književni vrednosti!) snov spraviti v obliko knjige na mladinski književni trg.

A. Zerjav.

Prosvetno delo 1925.—1930. Ob petletnici Zveze kulturnih društev v Mariboru. Strani 48.

Med čitanjem te drobne in na pol jubilejne knjižice »Zveze kulturnih društev« sem si priklical v spomin kopicu problemov, vtiskov in dejstev, ki zadevajo vzgojno-prosvetno prizadevanje med narodom. Naj podčrtam predvsem samo dvoje stvarnosti! Prvič: narodno-prosvetno delo med ljudstvom za ljudstvo sloni večinoma na poedincih, ki hočejo kaj prispevati k razvoju in lepši bodočnosti, in drugič: javni delavci za kulturno-gospodarski dvig naroda so predvsem narodni učitelji. Sicer pa še vedno ni rešeno vprašanje, v kolikor je poedinec dejanski nositelj splošnega napredka in razvoja družbe in pa ali pripada samo učitelstvu prosvetno poslanstvo med najširšimi plastmi naroda in v kakšnem obsegu. Poslednji čas kaže namreč očitno tendenco: razpoloviti učiteljevo delo na dve strani: šolsko in izvenšolsko. In nič ni čudnega, če vstajajo zagovorniki gesla: vrnite učitelja šoli in otroku! Seve pa bi ne bilo prav, če bi postavili to načelo v preozek okvir in se morda omejili

samo na predpisano število učnih ur med šolskimi stenami brez zveze z zunanjim življenjem in gibanjem...

»Prosvetno delo«, ki ga je uredil predvsem »Zvezin« predsednik A. Skala, očrtuje s članki in nasveti moč in obseg ter delokrog »Zveze« in obenem njegove praktične uspehe. Posebne praktične vrednosti za podeželje je Kobnikov članek o »Zložljivem odru« z navodili in skicami. Tak zložljiv oder si lahko omislijo tudi posamezne šole! S knjižico »Prosvetno delo« bo nekoliko ustrezno podeželskim društvom, ki potrebujejo po priliki kako pomoč od centrale. Seveda bi pa lahko vsebinsko popolnejša knjiga ustregla vsem prosvetnim edinicam in kulturnim pionirjem med narodom. A. Zerjav.

Stanko Tomašič: Crni Vrh. Izdanje Agencije »Sava«, br. 1. Zagreb 1930. Strani 102, cijena 10 Din.

Stanko Tomašič je produktiven hrvatski književnik in polaga v svoja dela nevsiljeno tendenco. Piše neposredno močno in učinkujoče, kakor mu pač kane misel na papir. Rad posega v življenje ljudi in razmer brez rokavic in do najoddalnejših resnic. Njegov slog je ekspresionističen po vzoru novejših ruskih pisateljev, vendar zanj osebni. V zadnjih letih je že dal več knjig in brošur.

Njegov »Crni Vrh« je memoarna knjiga težkih dogodkov iz prvih let svetovne vojne ob Drini in tam okrog. Zbirka obsega četrto »novelo«, ki tvorijo prvi del njegovih vojnih zapiskov. To pot piše bolj kronistično, kratko in odsekano, popolnoma v duhu tistega časa, ko so zgolj trenotki odločali in ravnali usodo ljudi in življenja. Semintja je položil vso težo tistega časa brez solzavosti, tolažil in slave! Razumljivo, da gleda iz Tomašičevih zapiskov izmučeni obraz človeka in ljudi, ki so jim drugovali: groza, obup in smrt — na vsakem koraku. Poleg tega ima Tomašičeva memoarna snov še tudi literarno formo in knjiga bo našla hvaležen krog čitateljev, zlasti v novih generacijah.

Tehnično je knjiga dobro opremljena, manjkajo še samo ilustracije, ki bi dobro sodile med tekst. A. Silvin.

Jos. Mravljak: Šolstvo v Vuzenici. L. 1930., str. 34.

Kot dopolnilo k zgodovini Vuzenice je izšla v samozaložbi pisatelja še brošurica »Šolstvo v Vuzenici«. Knjižica navaja zunanji razvoj vuzeniške šole od njenega početka sredi srednjega veka do današnjih dni, omenjajoč gnotne, oziroma administrativne prilike šole in učiteljev v raznih dobah, napredek števila učencev in razredov, poimenovala tudi mnogo učiteljev še iz meznarske dobe in vse od leta 1872. dalje — ter uspehe šole pod vodstvom nad-

učitelja Simona Viherja z navedbo poznejše kariere njenih učencev. V zadnjih poglavjih pa opisuje nastanek zasebne nemške šole ter obrtno in kmetijsko-nadaljevalno šolo.

Pisatelj je storil svojemu domačemu kraju nedvomno lepo uslugo, da je tudi glede šolstva odgrnil zastor pred preteklostjo, kajti geslo: »Spoznavaj se sam!« ne velja le za osebnega individua. S pedagoškega vidika pa bi bila knjižica zanimivejša, da je opisal tudi idejni in metodiški napredek šole, kar bi se najbrž dalo posneti iz šolske kronike in zapisnikov domačih učiteljskih konferenc. To bi bilo potrebno zaradi tega, ker je treba zainteresirati tudi najširše plasti prebivalstva za vzgojna vprašanja. F. H.

Dr. M. Rus: Varujmo zdravje! Knjižnica Podmladka Rdečega križa v Ljubljani, V. zvezek, Ljubljana, 1930. Strani 38, cena za nečlane 2-50 Din. — Tako se imenuje knjižica, ki jo je izdal in založil oblastni odbor Podmladka R. K. v Ljubljani in ki na kratko in poljudno razpravlja o tem, kaj otroku koristi in kaj mu škoduje, kaj moramo o raznih prilikah ukreniti za njegovo zdravje in — včasih je to še važnejše — kaj moramo opustiti. — Zdravoslovna pravila, navedena tukaj posebno za šolarje in šolarice, veljajo seveda obenem za vse druge učence in vajence, gojence in gojenke, večinoma pa tudi za odrastle ljudi. Oblastni odbor P. R. K. v Ljubljani je izdal spis v svoji priročni, ceneni in prikupljivi knjižnici. Delec bi res zaslužilo, da pride v prav vsako slovensko hišo. Dobiti ga je v vsaki knjigarni, dočim P. R. K. sam posameznih izvodov ne razpošilja.

Ob tej priliki opozarjamo, da ima oblastni odbor P. R. K. v Ljubljani v zalogi še veliko število treh prejšnjih zvezkov, in sicer: I. zvezek: Dr. M. Rus, Prva pomoč, cena za nečlane 3 Din; II. zvezek: Dr. St. Bevk, Zdravilne rastline, cena za nečlane 6 Din; III. zvezek: Dr. J. Pirč, Naše zdravje, cená za nečlane 3-50 Din. Dobiti jih je takisto v vseh knjigarnah.

Ljuba Prenner: Trojica. Povest. Izdata in založila Belo-modra knjižnica. Ljubljana 1929., str. 94.

Prvenec Ljube Prennerjeve skuša biti v obliki zgodbe treh študentov prav za prav neka samoizpoved naše mlajše povojne generacije in deloma tudi kritika mizernih študentovskih razmer v naših sivih dneh. Precej časa so razpravljali o mladini predvsem tisti, ki so jo v resnici najmanj poznali, zadnji čas pa prihaja mladina sama do besede. Menda nas malo presenetiti, da je navadno obtožba mladine huda in težka! Resnici in dejstvom človek ne more ubežati, k večjemu

da jih samo zakriva, dokler se pač dado. Nemalo je pač hudo tedaj, če pride mladostnik morda pre zgodaj do spoznanja, da se ne more vkljub širokemu svetu in pisani družbi več kam obrniti pod solamcem. Pravijo celo, da je mlad človek za svoje osebno stališče še vse premalo revolucionaren in borben. Seveda ne moremo kar posplošiti ekstremnosti poedincev na maso, ki je manj izrazita in občutljiva.

Prennerjina »Trojica« ni v literarnem oziru najbolj srečno in gladko izpeljano delo, ki bi pomenilo kaj posebnega avtorici v čast in pa nam v ponos. Njen prvenec pač očituje precej diletantskih hih in pisateljskih začetkov tako v kompoziciji povesti kakor v slogu in jeziku, ki še ni izviren in prečiščen. Nekateri stavki se kar lomijo in misli se razpredajo neurejeno vse križem. Prihaja tudi v kontraste in motivacije (Marko in Dana!), ki nas ravno preveč ne prepričujejo, še manj oduševljavajo med čitanjem. Malo pre zgodaj je prišlo delo izpod njenega peresa, ki še v celoti ni zmoglo dolge povesti in globoke psihologije nastopajoče trojice v zgodbi. Le na par mestih je na rahlo čutili sigurnejšo umetniško potezo in neprisljnost v besedi in izrazu.

Seveda, da knjiga »Trojica« bolj zanima po svoji vsebini vzgojitelje kakor leposlovce in prvim tudi več pove. Da, ko bi bilo s strani učiteljstva vsaj malo več razumevanja in sodoživljanja z mladino in pa naše pomoči, tedaj bi ji pač še prihranili kako bridko uro v zgodnjem življenju in pa razočaranja, po katerih nas sodijo in morda celo obsvojajo. Navadno ni v mladini toliko zlobe kakor jo vidijo odrastli v nerazumevanju mladih!

Albert Zerjav.

»Napredak«, pedagoška i školska smotra, priobčuje v svoji 7., 8. in 9. številki 71. letnika te le članke: Dr. Voja R. Mla-

denovič: O metodi; A. Tunkl: Naša nova škola; M. Filajdič: Eksperim. poučavanje škol. mladeži u Zagrebu; A. Peštiček: Dječje i mladenačke laži; D. Bogunović: Tjelesno vezbanje po sokol. sistemu; D. Katič: Pojam veličina i radnja računanja; I. Demarin: Princip slobođe i aktivnosti kod dječjih pism. radova; Ante De Franceschi: Skupna obuka; M. Filajdič: Što može, da pomogne obuci u poznavanju prirode; I. Demarin: Iz čuvališta za posrnulu mladež; M. Demarin: Prvi put u vežbaonici; Pero Horvat: Nove računice i provedba račun. nastave; Ante De Franceschi: Problem početnoga čitanja; nato referate iz pedagoške in omladinske književnosti in dr.

List izdaja »Hrv. pedagoško-književni zbor« v nakladi Jugoslaven. nakladnog d. d. »Obnova« v Zagrebu. — Naročnina znaša celoletno 70 Din. Naroča se pri upravi v Zagrebu, Maravska ul. 28.

O listu izpregovorimo več, ko se 71. letnik zaključi.

Pharus, Katholische Monatschrift für Orientierung in der gesamten Pädagogik. 21. Jahrgang. Herausgegeben von der Pädagogischen Stiftung Cassianicum, Donauwörth. V začetku junija je izšla 6. in s tem zaključna številka prvega polletja in obsega 480 strani. Revija je izrazito katoliška (njen glavni urednik dr. M. Lechner, profesor pedagogike v Donauwörthu). Zastopa zmerno strujo v pedagoškem pokretu. Številka ima stalno obširne razprave, večinoma strogo pedagoške (ne toliko psihološke, odnosno metodiološke). Priobčuje razne referate, tikajoče se nadaljnje izobrazbe učiteljstva. Zanimiva je rubrika Razgled, ki stalno donša pedagoške vesti doma in tujine. »Pharus« je v tem poletju ocenil nad sto knjig, iz večine filozofske, psihološke in pedagoške vsebine. Stane letno naših 142 Din.

J. K.

Navadne otroške igre niso — nasprotno našim — nič drugega nego izrazi resnega udejstvovanja, toda v najlažjih perutastih oblekah.

Jean Paul, Lewana.

Šematizem učiteljstva

državnih in privatnih osnovnih in meščanskih šol, razvrščen po banovinah in v abecednem redu, (označuje ime in priimek, položaj in kraj službovanja ter zadnjo pošto) priobčuje zajamčeno točno:

» PROSVETNI KOLEDAR «

za leto 1931. knjiga I., ki vsebuje tudi vse zakone, uredbe, pravila in pravilnike, tičoč se učiteljstva in šol. Naročnino v znesku Din 40.—, všteti poštnino, naj se pošlje na:

DRŽ. POV. NAKLADNA KNJIŽARA, ŠKOLSKI ODIO, ZAGREB, ILICA BR. 52

GG. Š O L S K I U P R A V I T E L J I !

Vaša narodna dolžnost Vam nalaga, da zagotovite svoji šoli nabavo, z rešenjem ministrstva prosvete O. N. br. 36637/25 in O. N. br. 24398/30 odobrenih pomožnih učil v zemljepisnem pouku

Slike z Jadrana in Primorja

12 različnih umetniških barvastih slik Dalmacije in Primorja, izdelanih po naših najslavnejših mojstrih prof. Crnčiču, Kovačeviću in Krušlinu.

Znižana cena Din 296.—

razume se, da skupno z učno knjigo, zavijanjem in poštnino. Slike so velike 45×50 cm in so pripravljene tako, da se jih lahko obesi na zid. — Poleg tega, da so te lepe slike v okras šolskih prostorov, so po razpisu ministrstva za vojno in mornarico D. br. 44012/26 in ministrstva notranjih del J. B. br. 20495/26 najprimernejše sredstvo za uspešno propaganda za naš Jadran.

Nudite otrokom pri nazornem pouku užitek spoznavanja prirodnih lepot našega morja in Primorja! Budite v otrocih nacionalno zavest z dosego ljubezni do jugoslovenskega Jadrana.

Naročila se pošiljajo na:

DRŽ. POV. NAKLADNA KNJIŽARA, ŠKOLSKI ODIO, ZAGREB, ILICA BR. 52